

En sosiokulturell stedsanalyse av Lademoen

Forord

Trondheim kommune skal i gang med en omfattende områdesatsing for bydelsområdet Lademoen de neste ti årene fram til 2031. Det er en helhetlig satsing som skal bidra til en varig forbedring av tjenester og nærmiljøkvaliteter i området og bidra til at det blir et godt sted å leve, bo og vokse opp. Lademoen bydelsområde består av delområdene Buran, Lademoen, Nyhavna, Rosendal, Svartlamon og Voldsminde. Dette er et større bydelsområde som allerede er delvis i endring og transformasjon.

Forarbeidet til områdesatsingen er ledet og utført av Trondheim kommune. Den sosiokulturelle stedsanalysen danner en del av kunnskapsgrunnlaget for områdesatsingen. Denne leveransen er utført våren 2022 av Rambøll Norge AS/Henning Larsen Architects AS (HLA) og NTNU Samfunnsforskning AS (NTNU Samforsk), samt Sentio Research AS som har hatt ansvaret for de digitale målingene knyttet til innbyggerundersøkelsen i forbindelse med den sosiokulturelle stedsanalysen. Prosjektmedarbeidere har vært Kari Hovin Kjølle, Malin Loe og Ingeborg Semundseth fra HLA, og Melina Røe og Rebekka Bruteig fra NTNU Samforsk. Arbeidet er utført i tett samarbeid med Trondheim kommune.

Datamaterialet i undersøkelsen er hentet fra et bredt utvalg av informanter gjennom digital innbyggerundersøkelse, verksted, intervjuer, og ved tilstedeværelse i området. I tillegg er dokumenter som er tilgjengelig og relevant statistikk og data gjennomgått, samt relevante skriftlige kilder og litteratur. I samarbeid med Trondheim kommune er det gjennomført innbyggerverksted med kartregistreringer utført av innbyggere selv, gruppearbeid med utfylling av diagrammer og mulighet til å gi anonyme innspill. Det ble også gjennomført en digital omdømmeundersøkelse for innbyggere bosatt utenfor levekårssonen.

En stor takk til alle beboere og andre aktører som har bidratt med innspill og erfaringer gjennom deltakelse i de to første innbyggerverkstedene "La'mosnakk" 29.03.22 og 24.05.22, i kartleggingsoppgaver, intervjuer og spørreundersøkelser.

Trondheim 05.10.2022
Kari Hovin Kjølle, oppdragsleder
Henning Larsen Architects AS

Innhold

1	Innledning	5
1.1	Tema og grep	6
1.2.	Teori og begreper	6
1.3	Metode og datagrunnlag	8
1.4	Rapportens oppbygning	10
2	Om bydelen	12
2.1	Geografisk avgrensning	12
2.2	Historiske glimt	14
2.3	Planer og tidligere kartlegging	16
2.4	Funksjoner på Lademoen	17
2.5	Demografi og levekår	20
2.6	Oppsummering	23
3	Hvordan oppleves Lademoen av sine innbyggere?	26
3.1	Bomiljø og fellesskap	26
3.2	Flyttemønster og tilhørighet	29
3.3	Trygghet	30
3.4	Det bygde miljøet	32
3.5	Parker og grøntområder	34
3.6	Aktiviteter og møteplasser	35
3.7	Oppvekstmiljø	38
3.8	Transport og bevegelse	39
3.9	Oppsummering (hemmer og fremmer)	40
4	Omdømme	43
4.1	Kjennskap til bydelen	44
4.2	Bomiljø og trygghet	46
4.3	Aktiviteter og møteplasser	48
4.4	Transport og bevegelse	49
4.5	Oppsummering	49

---

5 Avslutning	51
5.1 Stedsbruk	52
5.2 Stedsinteresser	53
5.3 Stedsbilder og identitet	54
5.4 Veien videre	55
Referanseliste	56
Vedlegg	57
Vedlegg 1: Digital innbyggerundersøkelse utført av Sentio Research	
Vedlegg 2: Digital omdømmeundersøkelser utført av Sentio Research	
Vedlegg 3: Tabeller fra Levekårsrapporten Trondheim 2021	

---

1 Innledning

Bydelsområdet Lademoen er ett av to områder hvor Trondheim kommune i en tiårsperiode fremover skal gjennomføre en områdesatsing. I denne sammenheng er bydelen Lademoen definert som en levekårssone innenfor et geografisk omfangsrikt område med levekårsutfordringer. I området Lademoen er bydelene Buran, Lademoen, Nyhavna, Rosendal, Svartlamon og Voldsminde inkludert.

Lademoen har et aktivt næringsliv, arbeidsplasser, sosial og kulturell infrastruktur og mange byutviklingsinitiativ, og området er delvis i endring og transformasjon. Deler av området har nærhet til blå og grønne kvaliteter, men også omfattende vei- og baneanlegg og med det støy- og luftforurensningsproblematikk. Bydelen har en høy andel inn- og utflyttingsrate som kan gjøre det krevende å bygge trygge og stabile relasjoner, eller etablere insentiv for å bidra i utviklingen av nærmiljøet og sosiale nettverk. Befolkningssammensetningen består av en høy andel unge voksne.

En områdesatsing er et virkemiddel for å bedre miljø, boforhold og levekår i et avgrenset geografisk byområde med levekårsutfordringer. Denne type satsing er basert på et statlig og kommunalt samarbeid, og det viktigste formålet er å gjøre bydeler og områder med levekårsutfordringer til gode steder å leve, bo og vokse opp. Større velferdspolitiske grep er nødvendig for å nå de mål som settes, slik som innsats innen utdanning, sysselsetting og helse- og sosial velferd. Ved å utbedre nærmiljøet etter behov fra menneskene som bor i en levekårssone, er målet at selv de mest utsatte områdene i bydelen skal være trygge å bo og vokse opp i.

Målet med den sosiokulturelle stedsanalysen for Lademoen har vært å få mer innsikt i årsaker til innbyggers opplevde livskvalitet i bydelen, hvordan det er å bo og leve her, for et bredt utvalg av bydelens innbyggere. Rapportene Levekårsrapporten for Trondheim 2021 og Helseundersøkelsen i Trøndelag (HUNT) 2019 danner noe av grunnlaget for den sosiokulturelle stedsanalysen. Disse rapportene gir en oversikt over befolkningssammensetning, oppvekst- og levekårsforhold, miljøfaktorer, skader og ulykker, helse-relatert atferd og helsetilstand i levekårssoner i Trondheim, men de mangler årsaker til forhold rundt levekår og innbyggernes opplevelse av livskvalitet.

Den sosiokulturelle stedsanalysen har vært gjennomført i et relativt kort tidsrom og gir kun et begrenset bilde av det mangfoldige lokalsamfunnet Lademoen, som stadig er i endring. Kunnskapen hentet gjennom undersøkelsen kan likevel bidra til å styrke beslutningsgrunnlaget for områdesatsingen, samt bidra til å sikre at utviklingen av bydelen er basert på lokale ønsker og behov. Resultatet av undersøkelsen kan på det viset være med på å danne grunnlag for innspill til mål, strategier og tiltak for La'mosatsinga, og være et bidrag til å sikre sosial bæreevne.

1.1 Tema og grep

Det finnes ulike forestillinger om Lademoens kvaliteter, særtrekk og mangler som sted, og det vil være forskjellige synspunkter og meninger om hvordan denne bydelen skal utvikles videre. Innbyggernes bruk og oppfatning av bydelen varierer og påvirkes av alt fra alder, behov, interesser, ståsteder og erfaringer. Stedet kan dermed forstås både som mentale og fysiske strukturer, og hvor de mentale finnes i innbyggernes oppfatninger (Ruud m. fl, 2007). Verktøyet sosiokulturell stedsanalyse brukes ofte for å få økt forståelse av et sted og hvordan det oppleves. Viktige temaer i en sosiokulturell stedsanalyse er bomiljø, fysiske kvaliteter og nærmiljø, tilhørighet og identitet, eksisterende stedsbilder, stedsbruk, samt stedsinteresser (Ruud m. fl, 2007).

Som et grep for oppgaven og utgangspunkt for analysen er følgende fem overordnede temaer utledet for undersøkelsen: Demografi, levekår og boforhold, nærmiljøkvaliteter, stedsbilder, stedsbruk og stedsinteresser.

For å frembringe systematisk, konkret og kvalitetssikret kunnskap, innenfor det avsatte tidsrom for gjennomføring av undersøkelsen, er det gjennomført et variert og tilpasset opplegg for datainnsamling med mål om å sikre noe av den nødvendige dybdeinnsikten som Trondheim kommune har behov for.

Medvirkning er et sentralt element i sosialt bærekraftig områdeutvikling, og det ligger også til grunn for denne oppgaven. En medvirkningsprosess er en måte å øke forståelse og bevissthet om et tema blant deltakere på, og samtidig kunne oppnå felles forståelse. Det kan lette arbeidet med avklaringer rundt forventninger til en områdesatsing. En medvirkningsprosess inviterer til deltagelse og involvering. Som en åpen prosess kan den bidra til økt forståelse for beslutningsprosesser og demokratiske prosesser.

Trondheim kommunes visjon var at ved å starte arbeidet tidlig med å motivere innbyggerne til å delta aktivt for satsingen i nabolaget sitt gjennom medvirkning, ville de samtidig starte det viktige arbeidet med å bygge tillit blant innbyggerne og troverdighet til områdesatsingen. Gjennom blant annet innbyggerverksteder er kommunens intensjon å motivere til medeierskap og skaffe ambassadører til satsingen. Sammenfall i tid gjorde det mulig å kombinere informasjonsmøtet om områdesatsingen, innbyggerverksted «Lamo'snakk», med datainnsamling til undersøkelsen, der innbyggere deltok i gruppeaktiviteter med ulike kartleggingsoppgaver.

Følgende problemstillinger er undersøkt:

- Hva er det som kjennetegner befolkningen i området?
- Hvordan bruker beboere og øvrig befolkning området, herunder hvilke steder/tilbud benyttes, hvordan benyttes de og av hvem?
- Hvilke tilbud setter befolkningen pris på, og hva savnes?
- Hva er områdets utfordringer og muligheter knyttet til sosiale og fysiske perspektiver?

1.2 Teori og begreper

Er livet mellom husene borte, er stedet for kontakt med den sosiale omverdenen borte. Livet i og mellom husene danner rammen for naboskap og fellesskap, for nødvendige aktiviteter, valgfrie aktiviteter og sosiale aktiviteter (Gehl, 1980). Kvaliteter ved det fysiske miljøet mellom husene kan bidra til forhold som legger til rette, eller motsatt, for trygge, attraktive og komfortable byrom for innbyggerne på Lademoen og resten av byens befolkning. Å legge tilrette for at bydelens rom fungerer likeverdig og kan brukes av alle anses som et sentralt, sosialt bærekraftig grep som er mulig å gjennomføre. Senter for byromsforskning ved Det Kongelige Danske Kunstakademi har utarbeidet og testet 12 kvalitetskriterier som vurderingsverktøy i arbeidet med å vurdere kvaliteter i byens rom. Deres erfaringer er at de byrom som skårer høyest på disse kvalitetskriteriene også er de mest besøkte og som brukes mest av byens befolkning til rekreasjon (Gehl m. fl, 2006). Disse 12 kvalitetskriteriene er delt i tre hovedgrupper: trygghet, komfort og nytelse.

12 kvalitetskriterier for byrom:

Trygghet:

- Beskyttelse mot trafikken
- Beskyttelse mot ubehagelige klimatiske opplevelser
- Beskyttelse mot kriminalitet og vold

Komfort:

- Mulighet for å gå
- Mulighet for opphold
- Sittemuligheter
- Utsiktstiligheter
- Muligheter for å kommunisere
- Muligheter for lek og fysisk aktivitet

Nytelse:

- Skala
- Nytelse og trivsel i omgivelsene
- Estetisk kvalitet/positive inntrykk

Innbyggere det refereres til i denne undersøkelsen er innbyggere innenfor Lademoen levekårssone om ikke annet er oppgitt.

Demografi, levekår og boforhold er tema knyttet til blant annet befolkningssammensetning, levekår, folkehelse, boligbehov, boligsammensetning, boligstandard, boligbygging og eierformer. Gjennomgangen av data er i hovedsak basert på tilgjengelig statistikk og data fra HUNT-undersøkelsene,

SSB, samt annet relevant og tilgjengelig datagrunnlag. Hensikten har vært å gi en samlet fremstilling av dagens situasjon knyttet til hovedtemaene og problemstillingene.

Nærmiljøkvaliteter er både fysiske og sosiale nærmiljøkvaliteter, herunder sosial infrastruktur og offentlige rom. Det er undersøkt hvordan de ulike aktørene vurderer sine nærområder og tilbudene der, og hva de ser som utfordringer og muligheter. Tema som er undersøkt er innbyggernes opplevelse av trygghet, mulighet til aktivitet og deltakelse, møteplasser, bomiljø, parker og grøntområder, tilgjengelighet av nærmiljøtilbud for ulike beboere, på fysiske og sosiale aspekter som kan påvirke opplevelsen av tilgjengelighet, transport og bevegelse.

Sted som begrep brukes både om sosiale og fysiske strukturer. Sted og hjemsted, det å føle seg hjemme kan være et sted i skogen, i parken, i gata eller i rommet mellom husene, eller innomhus i egen bolig. Det handler om opplevelsen av stedet og tilhørigheten til stedet, og at det gir mening (Norberg-Schultz, 1992).

Stedsbilder av Lademoen som finnes hos ulike informanter vil være forskjellig, blant de som bor i bydelen, men også de som bor utenfor. De ulike informantenes ståsted og interesse vil påvirke hvordan de opplever stedet. Hvilken mening de tillegger stedet påvirker hvordan de bruker stedet. Oppfatningen av stedet er avgjørende for den enkeltes identitet og opplevelse av tilhørighet, eller følelse av utenforskap og utestenging. Dette igjen påvirker innbyggernes velferd.

Som for andre steder og områder er forståelsen av Lademoen blitt til som et resultat av maktrelasjoner over tid. En skiller mellom de som påvirker byutviklingen og de som blir påvirket av den. Enkelte aktører har hatt større innvirkning på myter og holdninger til stedet, det å definere hva som er utfordring og problemer som trenger løsning, samt hva som kan bidra til å gi retning for utviklingen (Mathur, m. fl, 2007). Forståelsen av hva som skal til for å utvikle Lademoen i «riktig» retning, vil avhenge av demokratiske prosesser før og under planlegging, og spesielt politiske føringer og beslutninger.

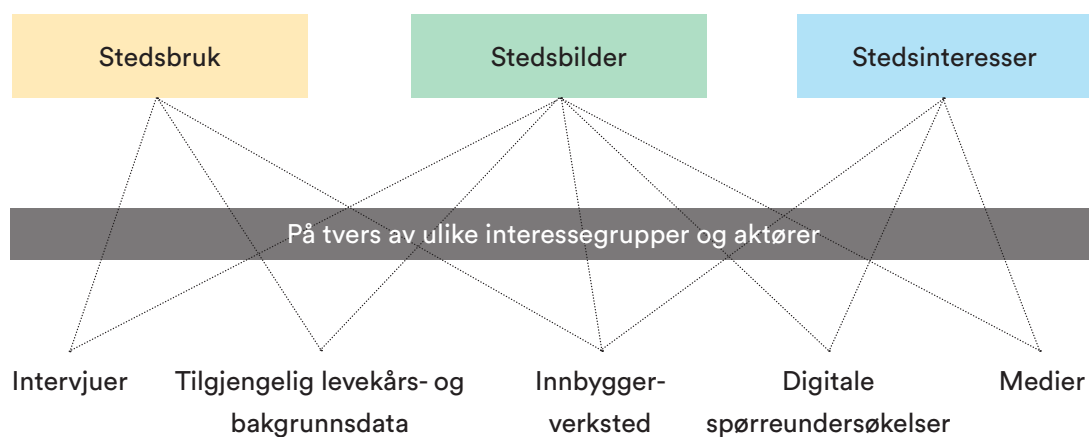
Stedsbruk handler om bruken av stedet. Hvilke tilbud som benyttes er undersøkt, herunder hvem som benytter hvilke tilbud, på hvilke måter og hvor ofte, hvordan ulike tilbud vurderes, hva som evt. er barrierer for bruk og hvilke tilbud som etterlyses/savnes.

Stedsinteresser handler om oppfatninger en person har av et sted og henger tett sammen med hvilket ståsted, eller interesser, vedkommende har. Innledningsvis i undersøkelsen ble det foretatt en kartlegging av hvilke aktører som finnes i området, og hvem som bør inngå som informanter i undersøkelsen. Ulike aktører kan ha sammenfallende eller divergerende forståelser for hva et sted er (Ruud, m.fl, 2007).

Lademoen og tilgrensende områder har vært, og er fortsatt, gjenstand for by- og stedsutviklingsprosjekter. Slike prosjekter kjennetegnes ofte av ulike konfliktlinjer, hvor mer marginale stemmer tradisjonelt i mindre grad har kommet til ordet. Avdekking av både mulige felles mål og av konfliktlinjer kan her bidra til et grunnlag for å imøtekomme befolkningens boligbehov, sikre og utvikle relevante nærmiljøkvaliteter ved byutviklingsprosjekter. Det kan også motvirke gentrifisering, som i transformasjon av deler av bydelen fører til at den opprinnelige befolkningen presses ut av området. Et nabolag gentrifiseres når nye beboere kommer inn med sine verdier og sin estetikk (Ruud, m.fl, 2007).

Basert på kartleggingen vil vi gjøre en analyse av de ulike aktørene basert på kategorisering av hvilken rolle de har knyttet til stedsutviklingen, samt hvilken posisjon de har i lokalsamfunnet. Vårt mål er å gi alle grupper som vil bli påvirket av en områdesatsing en mulighet til å være i posisjon til å påvirke stedsbilder, utfordringer og muligheter og ønsker for fremtidig utvikling.

Figur 1: Metodetriangulering

1.3 Metode og datagrunnlag

For å sikre både bredde- og dybdekunnskap, er det brukt flere kilder og metoder i datainnsamlingen. Det er foretatt en gjennomgang av tilgjengelige levekårs- og bakgrunnsdata (statistikk og bakgrunnsinformasjon). Det ble invitert bredt til innbyggerverksteder (workshop), nøkkelpersoner i området har organisert treffpunkt mellom deres brukergrupper og konsulentgruppen, det ble utviklet og sendt ut en digital innbyggerundersøkelse via sms, og det ble også utviklet en digital omdømmeundersøkelse om Lademoen sendt ut til et utvalg av innbyggere i Trondheim forøvrig.

Gjennom både kvalitative og kvantitative metoder er det lagt vekt på å nå også de "stille stemmene". Dette kan være minoritetsspråklige, nyankomne flyktninger, studenter som er bosatt, men ikke folkeregistrert i området, og personer som ikke deltar i møter eller som i liten grad bruker digitale verktøy. Representanter i ressursgruppen, etablert av kommunen, bidro med å komme i kontakt med aktuelle informanter.

Gjennom undersøkelsen har det vært fokus på hvordan innbyggerne selv beskriver Lademoen, og hva de framhever som styrker og svakheter i bydelen. Datainnsamlingen foregikk i en periode på tre måneder.

1.3.1 Utvalg av tilgjengelige levekårs- og bakgrunnsdata

Det er gjort en gjennomgang av tilgjengelige data som historikk, analyser av kart og kartdata fra ulike databaser, samt observasjoner av funksjoner og det fysiske miljøet.

Rapporten Levekår og folkehelse i Trondheim kommune 2021 (Trondheim kommune, 2021), registerdata fra Statistisk sentralbyrå og fra HUNT4 Helseundersøkelsen i Trøndelag (HUNT Forskningscenter, 2021) er gjennomgått og presenteres i denne rapporten.

Innbyggerverkstedet La'mosnakk 29.03.2022

Foto: Trondheim kommune

1.3.2. Innbyggerverksted

Trondheim kommune inviterte bredt gjennom ulike kanaler til innbyggerverkstedet "La'mosnakk" på Lademoen bydelhus 29.03.22. Hensikten var todelt; å informere innbyggere på Lademoen om den kommende områdesatsingen, samt å skape et møtested og en arena for uformelle samtaler mellom ulike deltakere og aktører, og samtidig skaffe innsikt i innbyggernes opplevelse av tilhørighet, trivsel og fellesskap i nabolaget. Innbyggerverkstedet var et samarbeid mellom Trondheim kommune og konsulentgruppa, som sto for planleggingen og gjennomføringen av forskjellige aktiviteter utført av deltakerne individuelt og i gruppe.

Det ble gitt konkrete individuelle-, gruppe- og plenumsoppgaver. Det ble også kartlagt hvilke byrom de bruker, misliker og setter pris på.

Gjennom gruppeoppgaver fikk deltakere diskutere:

- Hva er viktig i et nabolag?
- Hvordan opplever du nabolaget i dag?

Det var også lagt opp til individuelle kartoppgaver/dialogverktøy (Star og Griesemer, 1989) der deltakerne fikk følgende spørsmål:

- Hvor oppholder du deg på Lademoen?
- Hvor beveger du deg på Lademoen?
- Hvor ligger gode og dårlige byrom på Lademoen?

I tillegg var det en individuell oppgave der deltakerne kunne skrive på et ark hva de synes kjennetegner Lademoen; denne oppgaven ble kalt «Postkassa» siden besvarelsene ble samlet i en postkasse.

Erfaringen fra innbyggerverkstedet er at metoden gir utfyllende informasjon innenfor et relativt kort tidsrom, samt at det kan bidra til engasjement og motivasjon for områdesatsingen blant deltakerne. Det kombinerte informasjonsmøtet og arbeidsverkstedet bidro til at:

- Deltakerne opplevde å bli sett og hørt – de kunne fortelle og gi innspill om viktige temaer og kvaliteter som har betydning for å bo og leve, og bevege seg i bydelen.
- Deltakerne ble gitt muligheter til medvirkning og oppmuntret til å ta medeierskap til en prosess for å utvikle Lademoen til en bydel å være stolt av. En tillit til områdesatsingen ser ut til å være etablert.
- Det ble samlet data til kunnskapsgrunnlaget for områdesatsingen.

Det innsamlede datamaterialet ble oppsummert og presentert i et nytt innbyggerverksted 25.05.22. Konsulentgruppa hadde kun en observatørrolle i dette verkstedet. Innbyggerverkstedene var godt besøkt (rundt 60 stk), og representerte et bredt utvalg av innbyggere.

1.3.3 Fokuserede intervjuer, uformelle samtaler og observasjon

Det ble gjennomført flere fokuserte intervjuer i området for å få fram flere innbyggerstemmer. Teorien viser at intervjuer omhandler ofte mer avgrensede temaer i forhold til for eksempel et dybdeintervju (Tjora, 2017).

En barnehage ble besøkt og foreldre ble invitert til samtale. Det ble gjennomført intervjuer med ti foreldre hvor de delte erfaringer om hvordan det er å bo på Lademoen som barnefamilie. Noen av familiene var minoritetsspråklige og enkelte hadde flyktningbakgrunn.

Det ble gjennomført flere uformelle samtaler med ressurspersoner og innbyggere gjennom å være tilstede i området. Befaringer og tilstedeværelse ga god informasjon om innbyggere og området.

1.3.4 Digital innbyggerundersøkelse

En digital innbyggerundersøkelse ble sendt ut som SMS til et tilfeldig utvalg på 2138 innbyggere folkeregistrert innenfor Lademoen levekårssone.¹ I tillegg ble det trykket plakater og flyers med lenke til undersøkelsen. Plakatene ble hengt opp rundt i området og distribuert under intervjuer og diverse møter med innbyggere. Undersøkelsen ble gjennomført i perioden april-juni 2022.

Det kom inn totalt **652 svar** fra personer bosatt i bydelen i alderen 19 år og eldre (figur 2). Ut ifra antall som fikk tilsendt undersøkelsen er svarprosenten ca. 30%.

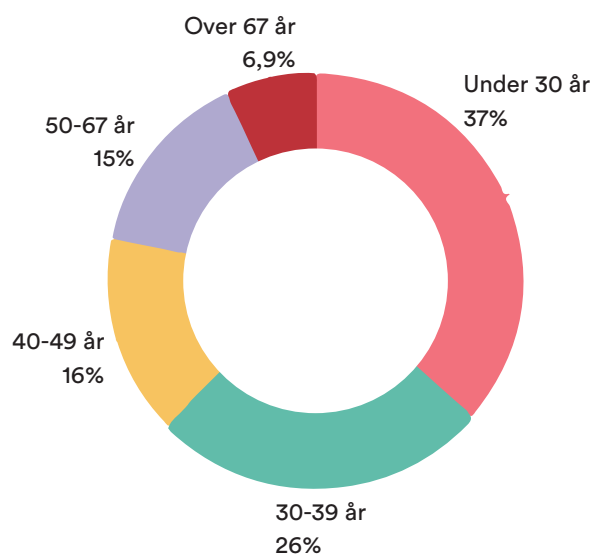
1.3.5 Digital omdømmeundersøkelse

Det ble utarbeidet en omdømmeundersøkelse for å nå ut til personer som ikke er bosatt i levekårssonen Lademoen. Gjennom denne undersøkelsen var målet å få vite noe om hva personer som ikke er bosatt på Lademoen mener om området. Et tilfeldig utvalg av Trondheims befolkning (4992 personer) fikk tilsendt SMS med lenke til en digital omdømmeundersøkelse. Undersøkelsen ble gjennomført i april 2022.

Det kom inn totalt 786 svar fra personer i alderen 20 år og eldre som er bosatt i Trondheim kommune. Ut ifra antall som fikk tilsendt omdømmeundersøkelsen er svarprosenten ca. 16%.

1.3.6 Medier

Omtale i media er med på å skape stedsbilder og påvirker grupper og enkeltpersoners oppfatning av seg selv og andre. Noen søk i lokalaviser og andre medier etter saker om Lademoen er blitt utført og brukt i analysearbeidet.

Figur 2: Fordeling etter alder, deltakere på omdømmeundersøkelsen

¹Det er åpne tekstfelt i undersøkelsen, der det har kommet inn svært mange og detaljerte svar og med forslag til fremtidige løsninger. Disse tekstfeltene fyller ut data fra innbyggerverksteder og fokuserte intervjuer.

1.4 Rapportens oppbygning

I andre kapittel presenteres et utvalg av tilgjengelig data om det geografiske området som inngår i levekårssone Lademoen. Eksisterende bakgrunnsdata om Lademoen gjennomgås og presenteres. Videre omhandler kapitlet historiske glimt som har bidratt, og bidrar, til å forme forestillinger og bilder av Lademoen, fysiske strukturer og ulike funksjoner i bydelen.

I tredje kapittel presenteres resultat fra Innbyggerundersøkelsen, og hvordan Lademoen oppleves av sine innbyggere. Dette er kartlagt blant annet gjennom en digital spørreundersøkelse, intervjuer og innbyggerverksted. Innbyggerne ble spurt om hva de opplever som barrierer i bydelens utforming, fysiske styrker og svakheter, og hva som oppleves som gode og viktige egenskaper ved fysiske og sosiale møteplasser. Kapitlet avsluttes med en oppsummering og en oversikt over viktige tema og faktorer som hemmer eller fremmer bokvalitet på Lademoen.

I fjerde kapittel presenteres resultatet fra Omdømmeundersøkelsen gjennomført med et tilfeldig utvalg beboere i Trondheim utenfor Lademoen. Kapitlet avsluttes med en oppsummering som sammenstiller resultatet.

I femte kapittel sammenfattes og sammenlignes resultat fra undersøkelsene, og er strukturert tematisk under de tre hovedtemaene stedsbilder, stedsbruk og stedsinteresser. Avslutningsvis er innspill og anbefalinger til videre prosess listet.

Ulike metoder ble brukt for å nå flest mulig stemmer, og en variasjon av innbyggere i bydelen

Foto: Trondheim kommune

2 Om bydelen

I følgende kapittel presenteres et utvalg av tilgjengelige bakgrunnsdata for Lademoen levekårssone. Kapittelet tar for seg stedets avgrensning, historiske utvikling, funksjoner, demografi og levekår.

2.1 Geografisk avgrensning

Bydelsområde Lademoen er i denne undersøkelsen definert og avgrenset til **levékårssone Lademoen**. I 2021 la Trondheim kommune frem rapporten Levekår og folkehelse i Trondheim kommune 2021 som gir et oversiktsbilde over folkehelsen i Trondheim. I anledning utarbeidelsen av levekårsundersøkelse ble såkalte levekårssoner konstruert. Levekårssonene er opprettet ved å slå sammen flere grunnkretser, som er de minste geografiske enheter hvor det finnes offentlig statistikk om befolkningen.

Inndelingen av levekårssonene fulgte følgende prinsipper; har et befolkningstall på 2000-5000, henger naturlig sammen via kommunikasjonsårer, er avgrensede steder hvor befolkningen føler en tilhørighet, er et strøk preget av homogene bygninger og bomiljø, og følger skolekretser sålangt det er mulig. Det er i henhold til disse kriteriene området Lademoen, som vist på figur 3 på neste side, er konstruert.

Lademoen ligger 1,5 kilometer nordøst for Midtbyen i Trondheim og har et innbyggertall på **4606** personer, ifølge SSBs statistikk fra 2018. Lademoen er en svært sammensatt bydel, med en urban og bymessig karakter. Topografisk avgrenses den i sør med bratt terreng mot Rosenborg, og mot vest mot Trondheimsfjorden.

Bydelen består av delområdene **Lademoen, Buran, Voldsminde, Rosendal, Svartlamon og Nyhavna**. Delområdene Buran, Lademoen, Rosendal og Voldsminde består i stor grad av boliger. Nyhavna har ingen boliger, men består av endel småindustri og håndverksbedrifter, havn- og industrivirksomhet. Tett på Nyhavna ligger Svartlamon, et byøkologisk forsøksområde med en stor andel eldre boliger.

**Avgrensning for Lademoen
levelkårssone.**

**Bydelen består av delområdene
Lademoen, Buran, Voldsminde,
Rosendal, Svartlamon og Nyhavna.**

2.2 Historiske glimt

Lademoen og Østbyen sin historie er nært knyttet til byens tidligere industrihistorie gjennom mekaniske verksteder, verft og næringsmiddelindustri, samt de omkringliggende arbeiderboligstrøkene. Store bedrifter som Lade fabrikker, Nidar, Canningen og Rosenborg fabrikker ga i lang tid trygge arbeidsplasser til byens befolkning.

I Historieglimt fra Lade og Lademoen 1, skriver Per Øverland (2006) at bebyggelsen langs Strandveien har spilt en sentral rolle i utviklingen av Lademoen som bydel hvor hovedtyngden av befolkningen bodde. Det var håndverksyrker som dominerte her, men nærhet til sjøen gjorde det mulig å leve av fiske. Det var langgrunn fjære langs Strandveien og området ble også kalt Floridakysten. Inntil slutten av 1800-tallet manglet dette strøket vei, vann og kloakk og var beryktet for fattigdom og tilhørende sosiale problemer. Fra 1893 ble Lademoen en del av bykommunen, og fikk mye ny offentlig infrastruktur. Gatenett, skoler, kirke, jernbanestasjon med mer ble etablert. Dette førte til at befolkningsutviklingen økte sterkt. Bebyggelsen spredte seg til ovenfor jernbanen, område for område ble bygget ut med leiegårder og boligblokker (Øverland, 2006).

Bydelen var svært folkerik og barnerik tidlig på 1900-tallet. I tillegg til industri, hadde bydelen mange mindre arbeidsplasser, som håndverksbedrifter og forretninger. Folk både bodde og arbeidet innenfor et relativt lite geografisk område.

Et vesentlig byplangrep var etableringen av Lamoparken (Eli Plass), med Lademoen kirke (1905) og Lademoen skole (1906) og øvrig bebyggelse rundt parken. Lilleby skole sto ferdig bare fem år etter at Lademoen skole var ferdigbygd. I 1913 ble reguleringsplan vedtatt for «de østlige og sydlige Bydele med tilstøtende Byggebelte» og la til rette for en videre bymessig utvikling av Lademoen og Buran. Tett opp mot jernbanelinjen ble det tidlig på 1900-tallet bygd såkalte arbeiderboliger for fabrikkarbeiderfamilier. Bygårder fra rundt 1900-tallet dominerer bebyggelsen langs de to hovedveiene i området (Innherredsveien og Mellomveien).

Området Svartlamon og Reina er en del av Nerlamon. Reina ligger i området mellom Strandveien og jernbanen. Etter hvert som bebyggelsen vokste, ble Reina et friområde og tatt i bruk som idrettsplass sommer og vinter av innbyggerne i området. Da krigen kom, ble området tatt i bruk som vedlager. Etter krigen fortsatte brenselutsalget i området noen år til. Senere ble det behov for tomter til industrien. Kommunen regulerte i nyere tid hele Nerlamon til industri, noe som førte til at flere bedrifter etablerte seg på Reina. Allerede på 1970-tallet oppsto det imidlertid sterk motstand blant lokale innbyggere mot å endre resten av området til rent industriområde. Spesielt den delen av området som nå heter Svartlamon. I 2001 ble en plan utarbeidet for å gjøre området Svartlamon til et byøkologisk forsøksprosjekt.

Innherredsveien

Foto: Mittet & co. Fra et postkort, ukjent år.

Lademoen

Foto: Sverresborg Trøndelag Folkemuseum

Området er rikt på bebyggelse med antikvarisk verdi, både i mur og tre. På Voldsminde, lengst nord og med grense mot Lademoen kirkegård, ligger en av de mest homogene områdene med funksjonalistisk mellomkrigsbebyggelse i mur i Trondheim. Området er tegnet av arkitekt Sverre Pedersen, og består av bygninger i tre og fire etasjer. Området ble fullført først på 1950-tallet, da med 295 leiligheter, og butikker i første etasje. Bebyggelsen på Voldsminde er på Riksantikvarens liste over nasjonalt viktige kulturmiljø i by.

Rosendal og Bakkaunet består av småhus og villaer fra omkring 1910, og med innslag av firemannsboliger fra mellom- og etterkrigstiden.

Nyhavna ble etablert som havneområde på starten av 1900-tallet, da utbygging av jernbanen gjorde området aktuelt for varetransport. Nyhavna og Nedre Elvehavn slik vi kjenner det i dag, ble til etter Elveplanen fra 1937. Under andre verdenskrig bygget tyskerne ubåtbunkerne Dora 1 og Dora 2 i østre del av havna. Dora 1 ble ferdigstilt sommeren 1943, mens Dora 2 aldri ble ferdigstilt. Dora 1 ble senere omgjort til lager- og kontorbygning, Dora 2 ble etter krigen overført til Trondheim havn. Den marine driften og kulturminnene fra andre verdenskrig preger fortsatt de fysiske omgivelsene på Nyhavna.

2.3 Planer og tidligere kartlegging

Lademoen er en bydel under utvikling og det foreligger flere planer og prosjekter her som vil endre bydelen de kommende årene:

- Utredning av metrobusstrase: Ny metrobusslinje over Nyhavna.
- Miljøgateprosjektet i Innherredsveien: Miljøpakken bygger om vegen til miljøgate og vil bli en effektiv kollektivåre.
- Boligbygging på Reina og Jarlheimsletta: Reguleringsplaner under utarbeidelse som legger til rette for omfattende boligutbygging med bymessig struktur.
- Bydelsbibliotek: Nytt bydelsbibliotek i lokalene til tidligere Buran helse- og velferdssenter.
- Buran aktivitetspark: Buranbanen oppgraderes til å bli et nytt møtested i bydelen.

- Strandveiparken: utvides i 2023 og oppgradering av andre bydelsparkfunksjoner planlegges.
- Dobbeltspor jernbane gjennom bydelen.
- Utvikling av Nyhavna som ny bydel.
- Nytt hotell og boliger ved Lademoen stasjon.

Lademoen er en godt kartlagt bydel. I årenes løp er det gjennomført en rekke stedsanalyser, utredninger og registreringer innenfor levekårssonen Lademoen. Dette arbeidet tas med videre i utarbeidelsen av denne rapporten.

Under er noen eksempler av dokumenter som det er tatt utgangspunkt i under arbeidet med denne rapporten:

Eksisterende analyser/kartlegging

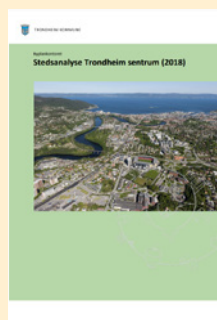
Folk i byen,
Bylivsundersøkelse i
Trondheim av Trondheim
kommune, 7.09.2021

Det nye naboskapet av
Gottlieb Paludan, 2021

Skolestruktur for Lilleby-
Lade, medvirkingsrapport
og utredningsrapport av
Trondheim kommune,
13.01.2021

Stedsanalyse Trondheim
sentrum 2018 av
Trondheim kommune, 2018

Stedsanalyse for Reina
og Ladalområdet av
Trondheim kommune,
21.09.2020

Barnetråkk-
registreringer, 2022
samt student-
undersøkelser

2.4 Funksjoner på Lademoen

Lademoen er i dag et område bestående av boliger, industri og næringsvirksomhet, kunst- og kulturtilbud, parker, kirke og offentlige bygg. I følgende delkapitler har vi beskrevet nærmere de mest fremtredende funksjonene i området.

2.4.1 Industri og næringsvirksomhet

Innenfor bydelen finnes det en god del industrivirksomhet, spesielt på nordsiden av jernbanen. Nyhavna er Trondheims mest sentrale havne- og industriområde og huser i dag både maritime næringer og kulturnæringer. Videre ligger det flere bedrifter og virksomheter i området, blant annet Norsk stål AS, Kjeldsberg kaffebrenneri, transporttjenester, verksted og andre maritime virksomheter.

Det finnes også to bryggerier innenfor området, E.C. Dahls og Monkey Brew. E.C. Dahls er et åpent bryggeri som i tillegg tilbyr omvisninger og arrangementer. Bryggeriet huser også serveringsstedet E.C. Dahls Pub og Kjøkken. Monkey brew er et håndverksbryggeri med utvalg.

2.4.2 Restaurantvirksomheter og servicetilbud

I 2021 hadde Lademoen 13 restaurantvirksomheter, to barer og fem cateringvirksomheter. Bydelen har tre matbutikker; Asia-Tropical Food, Bunnpris og et samvirkelag på Svartlamon. Ellers finnes et utvalg av detaljhandel innen bruktkjøp, rammeverksted, blomster, data- og lydutstyr, frisør og skjønnhetspleie, vedlikehold og reparasjon av motorvogn/motorsykler.

2.4.3 Kunst, kultur og samlingspunkter

Lademoen er et område med mye kunst og kultur. Flere kunstnere har etablert seg i rimelige lokaler på Nyhavna. Det finnes flere kunstgallerier i området, blant annet Lademoen kunstnerverksted, BABEL og Galleri Blunk. Rosendal teater er et internasjonalt hus for performance, teater, dans, musikk og debatt, og har også en kafe. Havet arena er en nyetablert kulturarena på Nyhavna. I tillegg er Verkstedhallen & Lobbyen på Svartlamon egnet sted for konserter, teater, dans, workshops, seminarer, utstillinger og ulike event'er. Videre finnes det en rekke kunst og kulturlokaler på Svartlamon, blant annet ReMida som er et senter for kreativ gjenbruk.

Lademoen kirke ligger i La'moparken, mellom Innherredsveien og Mellomveien. I tillegg til religiøse formål som gudstjenester, brukes Lademoen kirke til en rekke sosiale arrangementer.

Havn- og industriområdet på Nyhavna

Foto: Trondheim havn

Ramp pub og serveringssted på Svartlamoen

Foto: Henning Larsen/Kari Hovin Kjølle

Buran asia mat, Innherredsveien

Foto: Glen Musk

Lademoen kirke er et samlingspunkt hvor det blant annet arrangeres konserter, gratis tilbud for barn og unge, dugnader og ulike festligheter med kulturinnslag. Lademoen kirke er en aktiv aktør i bydelen.

På Buran ligger UFFA, etablert som et selvstyrt ungdomshus på 80-tallet. Det er et samlingspunkt og en kreativ arena for unge i bydelen. Et annet sentralt samlingspunkt er Lademoen bydelshus. Lokalet brukes til en rekke forskjellige aktiviteter som blant annet bryllup, dåp, bursdager, seminarer m.m. DansiT er et lokale som tilbyr aktiviteter for både publikum og dansekunstnere. Rett ved grensen til levekårssonen ligger også Buranhus/AKKS Trondheim, som er et musikkenter og møtepunkt for musikkinteresserte. Buranhus/AKKS tilbyr aktiviteter innen musikkopplæring, øvingslokaler og konserter. Våren 2022 ble det besluttet av det skal åpnes et bydelsbibliotek for Lademoen. Frostaveien 2C på Buran skal utvikles til et kulturhus som skal huse kunstnere, bydelsbibliotek og andre kultur- og fritidstilbud.

UFFA huset

Foto: UFFAhuset.no

2.4.4 Parker og grøntområder

På Lademoen er det relativt god dekning av småbarnslekeplasser, men det er likevel en bydel med knapphet på attraktive møteplasser og grøntareal sammenlignet med andre sentrumsområder. La'moparken og Strandveiparken har en sentral beliggenhet i bydelen. Parkene er viktige møtepunkt hvor det foregår ulike aktiviteter gjennom året. Ladestien er det nærmeste store naturområdet til bydelen, og er et urbant «markaområde» som brukes mye av store deler av Trondheims befolkning. Videre er Lademoen kirkegård byens største gravlund målt i areal og er et stort grøntområde i bydelen.

Buranbanen er under oppgradering og skal legge til rette for mer variert bruk, for lek og rekreasjon. I Innherredsveien pågår det i perioden 2021 til 2025 et miljøgateprosjekt. Det er et mål å legge til rette for et urbant gate- og bomiljø, der gående og syklende, gateliv, handelsvirksomhet og historiske verdier er godt ivarettatt.

Lamoparken ved Lademoen kirke

Foto: Ukjent

Buran ballplass

Foto: Google street view, 2022

2.4.5 Aktiviteter og idrett

Buran ballplass ligger i området og er et viktig utendørs møtepunkt i bydelen. I dag er Buranbanen en grusplass med noen lekeapparater og fotballmål, men parken er under oppgradering i 2022.

Trikkestallen ligger sentralt i bydelen og er et aktivitetstilbud for alle med skateboard, BMX og sparkesykkel i byen. Dette er ett av Norges største innendørs skateanlegg. Trikkestallen ligger ved Lilleby stasjon og brukes også til skatearrangementer, konkurranser og konserter. Det er ellers et variert idrettstilbud i område, både innen kampsport, dans, bowlinghall og padel. Området har også treningssentre.

Utsiden av Trikkestallen skatehall

Foto: Thomas Meinicke

2.4.6 Skole og barnehage

Levekårssonen Lademoen tilhører Lilleby skolekrets og Bispeshaugen skolekrets. Ingen av skolene ligger innenfor avgrensningen av Lademoen levekårssone. Lilleby skole gjorde dette tidligere, men ligger nå i nye Lilleby-Ladesletta levekårssone. Lilleby skole er renovert i 2021, og tilrettelagt for et økende barnetall. Videre sokner Lademoen til Rosenborg ungdomsskolekrets. Av barnehager i området finnes Svartlamon barnehage, Lademoen barnehage, Voldsminde barnehage, og i nærheten ligger Dronning Mauds Minne barnehage, Nedre Elvehavn og Saxenborg barnehager.

2.4.7 Offentlige tjenester og funksjoner

Laugsand helse- og velferdssenter ligger i bydelsområdet. Videre er det en del kommunale utleieboliger på Lademoen. Det er tre tannlegekontor, men ingen legekontor eller for eksempel psykolog eller fysioterapi. Nærmeste apotek er Solsiden senter eller Sirkus Shopping. Trøndelag brann- og redningstjeneste IKS ligger innenfor levekårssonen, og er den lokale faginstansen for brannvern i Trondheim.

2.4.8 Trafikk og mobilitet

Lademoen har viktige trafikale forbindelseslinjer som Innherredsveien, Strindheimtunnelen i vest og Mellomveien, og har god kollektivdekning med blant annet to metrobusslinjer. Lademoen er lokalisert svært sentralt i forhold til overordnet veinett i Trondheim. Via Strindheimtunnelen går det i gjennomsnitt 10 000 kjøretøy i døgnet, denne trafikken fordeler seg enten inn i Lademoen via Maskinistgata eller Innherredsveien, eller inn til Midtbyen i Trondheim. Både Innherredsveien og Maskinistgata har et gjennomsnitt på 7000 kjøretøy i døgnet og dette vil trolig øke med ny utbygging i området. I dag går trafikken sakte over korte tidsperioder i rushtiden, gjennom området, spesielt ved rundkjøringen ved Nyhavna.

Undergang jernbanen ved Svartlamon

Foto: Glen musk

Innherredsveien har høy frekvens av bussavganger. Langs veien finnes også tofelts sykkelvei, ytterligere utbygging av sykkelveier foregår i området. Resten av gatestrukturen på Lademoen består av kjørevei med fortau inn til boligområdene og næringstomtene. Jernbanelinje for gods og passasjerer som skal nordover, går gjennom området og har to lokale togstopp i bydelen.

2.4.9 Byøkologisk forsøksområde

Svartlamon er sikret gjennom reguleringsplan vedtatt i 2006 som et byøkologisk forsøksområde og drives etter prinsipper om bærekraftige miljøløsninger, flat struktur, gjennomsliktig økonomi, lav standard og rimelig utleie (Hammer, m.fl 2019). Trondheim kommune eier de aller fleste eiendommene på Svartlamon. Boligbygningene i området er leid ut til Svartlamon boligstiftelse, som igjen fremleier boligene til sine innbyggere. Næringsbyggene på området er leid ut til Svartlamon næringsstiftelse, som igjen fremleier lokalene til sine leietakere. Næringsarealene er på ca. 2.500 kvm.

På Svartlamon finnes det blant annet i 2021; Barnehage, Rake arbeidsfelleskap, Gratisbutikken, ReMida - senter for kreativ gjenbruk, Dansit, Verkstedhallen & Lobbyen (konsertsal, pub m.m.) og Ramp pub & spiseri. Prisbelønte og rimelige eksperimentboliger i rekke, og med fem enheter, er prosjektert og bygd av gjenbruksmaterialer av beboerne selv.

Eksperimentboliger på Svartlamoen

Foto: eksperimentboliger.no

2.5 Demografi og levekår

I denne delen gis et innblikk i hvem som bor på Lademoen basert på en gjennomgang av demografi og levekårsdata².

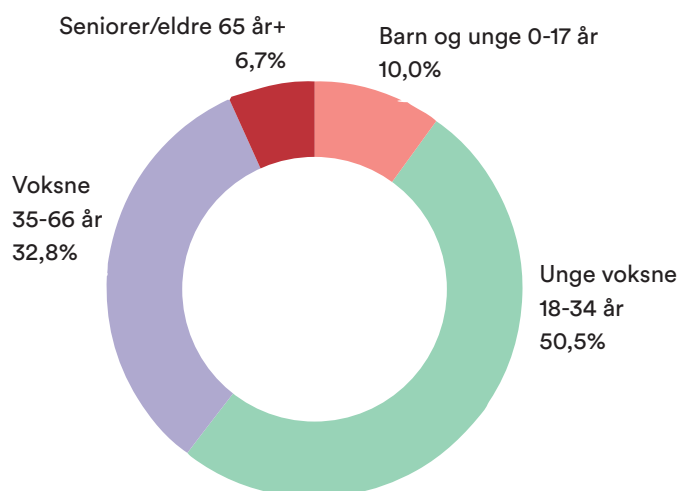
2.5.1 Beboersammensetning

I 2018 var det 4606 personer folkeregistrert i Lademoen levekårszone (Trondheim kommune, 2021). I forhold til snittet for Trondheim som er 28,5%, er andelen **unge voksne** langt høyere på Lademoen med 50,5% unge voksne i alderen 18-34 år, og det har vært en svak økning de siste 20 årene. Samtidig viser utviklingen i bydelen en svak nedgang i andelen **barn og unge**. Andelen barn og unge i alderen 0-17 år er 10%, mens resten av Trondheim har en andel på 20,4% (figur 3).

En tilsvarende nedgang ser man for andelen eldre over 67 år. Andelen på Lademoen for disse aldersgruppene ligger under gjennomsnittet for Trondheim. Motsatt har det vært en svak økning i andelen unge voksne (18-34 år) og voksne (35-66 år).

Det er en litt høyere andel **innvandrere** på Lademoen enn i byen sett under ett. Innvandererandelen på Lademoen er på 22,3%, mot 15,1% i snitt for Trondheim. Innvandrere fra Østeuropeiske EU-land ligger omtrentlig på snittet til Trondheim (2,5 %), mens det er en høyere andel innvandrere fra blant annet Asia og Afrika på Lademoen (15,5 %) enn i Trondheim (9,3%). Innvandererandelen i bydelen har økt gjennom siste 20-årsperiode, og i takt med økningen for hele byen forøvrig.

Andelen **aleneboende** er høy på Lademoen sammenlignet med tall for hele byen. Legger en sammen de ulike aldersgruppene aleneboende i bydelen finner en at 58,3% av innbyggerne i bydelen er aleneboende (mot 43,5% i snitt for Trondheim). Andelen aleneboende over 67 år er imidlertid noe lavere enn snittet i Trondheim. For par er det en høyere andel unge voksne par (18-34 år) i bydelen (16,3%), enn snittet i Trondheim (8,2%). For par i de to andre aldersgruppene ligger andelen i Lademoen under snittet for Trondheim. Det bor relativt sett få par med barn på Lademoen, 6,7% for bydelen mot 18,1% i snitt for Trondheim.

Figur 3: Fordeling etter alder innenfor levekårssonen Lademoen

2.5.2 Bolig og bomiljø

Holdningen til hva som er en god bolig har endret seg i takt med samfunnsutviklingen og husholdningsøkonomien. Spesielt siste halvdel av 1900-tallet ble fagpersoners oppfatning av god bolig endret. En gradvis endring i denne perioden har vært å se boligen i en stadig større kontekst; fra å vurdere boligen med utgangspunkt i familielivet i den enkelte bolig til etterkrigstidas leiligheter i boligblokker, til 70-tallets bomiljø, og bylivet på 80-tallet og 90-tallet. Det har vært en dreining fra en tro på en generell løsning som svar på den store boligetterpørselen etter krigen, til vektlegging av individuelle behov for påvirkning av egne omgivelser, stedstilhørighet og kulturminnevern, til tilrettelegging for gode nabofellesskap. Husbankens finansieringsløsninger og den norske boligpolitiske modellen som gjaldt i flere tiår etter krigen påvirket i stor grad byggeskikken i denne perioden, med en viss grad av uniformering av boliger, mens den sikret grunnleggende kvaliteter. Det bidro til en generell økning i boligstandarden (Guttu, 2002).

² En stor del av datagrunnlaget i denne rapporten er hentet fra registerdata fra Statistisk sentralbyrå og fra Helseundersøkelsen i Trøndelag (HUNT4) (HUNT Forskningscenter, 2021). Se rapportens vedlegg 3 for mer utdypende data og tabeller.

Modellen tok utgangspunkt i:

- Gjennomsnittshusholdningen (2 voksne, 1 barn)
- Ofte suburbane omgivelser med rikelig tilgang på rekreasjonsområder, lys og luft

I 1980 ble det er markant skille i norsk boligplanlegging med deregulering av boligmarkedet. Siden har det stort sett vært høy prisvekst, Husbankens minimumsnorm ble avskaffet, flere lot seg friste av bylivet og flyttet inn til sentrumsnære strøk. Dette medførte en dreining av byutviklingen mot mer kompakte byer med sentralt beliggende boliger og høyere tetthet (Guttu, 2002).

Ut i fra Levekårsundersøkelsen (Trondheim kommune, 2021) ser en at av boligtypene på Lademoen er en stor andel **blokk- og bygårdsbebyggelse**. Hele 84,2% av boligene ligger i en boligblokk eller bygård. Småhusbebyggelsen er lav, hvorav 15,8% av boligene er småhus. I Trondheim sett under ett er bildet mer jevnt fordelt, hvor 47,1% av boligene er i blokk, mens 52,9% i småhus. Andelen for små (64,2%) og mellomstore (33,3%) boliger er høyere på Lademoen enn i Trondheim forøvrig.

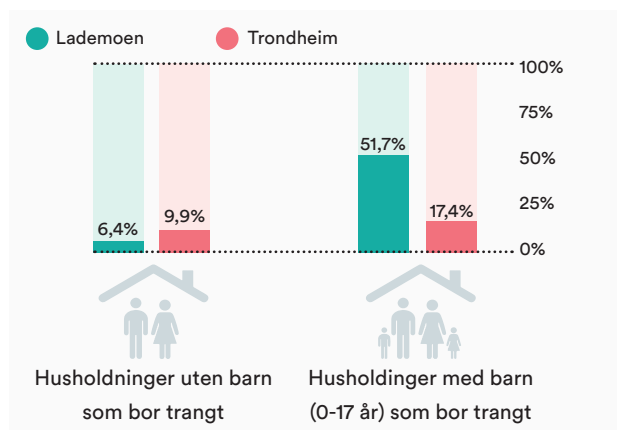
Boligprisene på Lademoen er lavere enn i Trondheim for øvrig. Gjennomsnittsprisen for alle omsatte boliger i bydelen (2018-2019) var kr. 2 832 805. Til sammenligning var gjennomsnittsprisen kr. 3 649 978 for alle omsatte boliger i Trondheim i samme periode.

Eierandelen på Lademoen er lav. I 2018 var andelen selveiere i bydelen på 25,0%, mot 47,0% i byen sett under ett. Andelen som leier bolig er høy, og 51,4% av husholdningene på Lademoen leier boligen de bor i. Til sammenligning er andelen leietakere i Trondheim på 30,1%. På Lademoen er andelen borettslavere 24,6%, mot 22,0% i Trondheim forøvrig. Dette indikerer at rundt en av fire boliger på Lademoen er i borettslag og sameier.

Husholdninger uten barn, og som bor trangt, er lav (6,4%) sammenlignet med snittet for Trondheim (9,9%) (figur 4). Det er en større grad av **trangboddhet** blant barnefamilier på Lademoen enn i byen for øvrig.

Husholdninger regnes som trangbodd dersom:

- 1) Antall rom i boligen er færre enn antall personer som bor i boligen, eller én person bor på ett rom, 2) Antall kvadratmeter (p-areal) er under 25 kvadratmeter pr. person i husholdningen. I figur 4 ser en trangboddhet på Lademoen sammenlignet med hele Trondheim.

Figur 4: Trangboddhet på Lademoen sammenlignet med snitt for Trondheim.

Ser man på andelen husholdninger med barn som bor trangt er tallene for Lademoen (51,7 %) langt høyere en gjennomsnittstallet for Trondheim (17,4 %).

Dette gjenspeiles i andelen barn som bor trangt, hvor vel 60 % av barna på Lademoen er trangbodd og er høyt sammenlignet med at 21,5% av barn i hele Trondheim bor trangt. Dette samsvarer med det foreldre og andre innbyggere på Lademoen forteller om, at det er få boliger som er passende størrelse å bo i som familie.

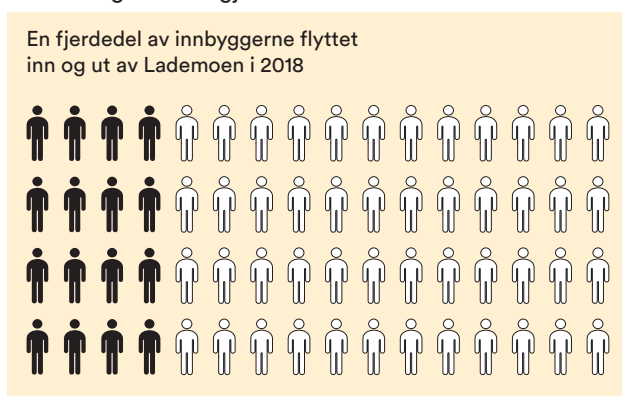
I 2018 var 10,1% av boligene på Lademoen kommunale utleieboliger. Dette er en relativt sett høy andel innenfor en levekårssone, og høyere enn gjennomsnittet for Trondheim, hvor kommunale utleieboliger utgjør 3,8% av den totale boligmassen. Kommunen har planer om å forynne andelen kommunale utleieboliger i enkelte gater og boområder hvor det er opphopning av kommunale utleieboliger.³

³ Totalt er det per 2021 23 kategoriboliger og 257 ordinære kommunale boliger på Lademoen. I følge kommunen er 111 av boligene satt på liste for fremtidig boligsalg.

2.5.3 Flyttemønster

Flyttemønster og flyttinger til og fra bydelen kan si noe om tilknytningen innbyggere har til bydelen, og bostabiliteten i befolkningen.

Vi ser at det er en høy andel på rundt 26,0% som i 2018 flyttet inn og ut av Lademoen (figur 5). Dette er en høy andel sammenlignet med snittet for Trondheim (på rundt 15%). Tallene for bydelen har holdt seg ganske stabile siden tidlig på 2000-tallet. Det er også en noe høyere andel flyttinger internt i bydelen (4,5% i 2018) sammenlignet med gjennomsnittstallene for Trondheim.

Figur 5: Flyttemønster på Lademoen

2.5.4 Trygghet og trivsel

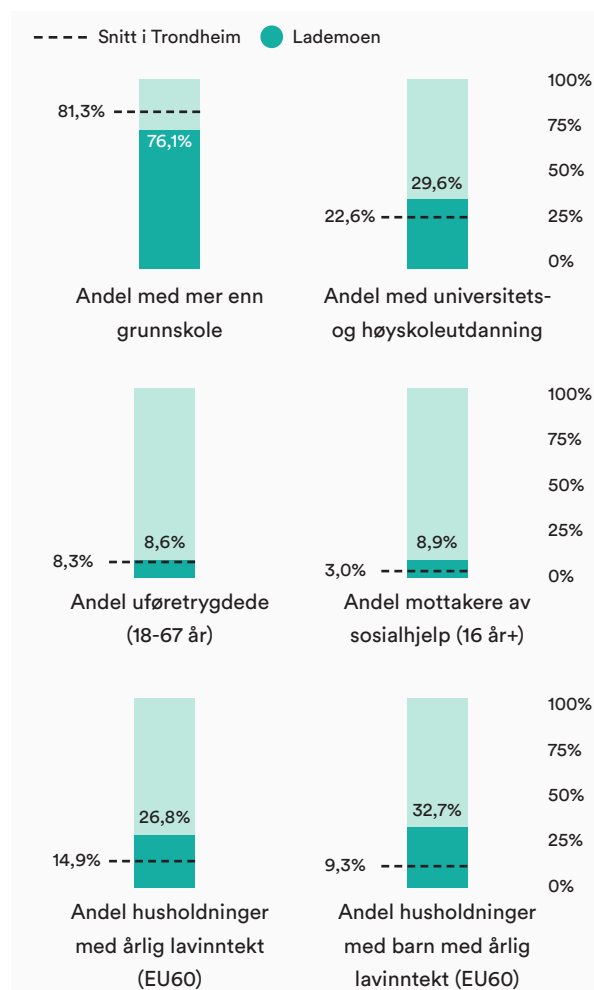
I HUNT 4 ble Trondheims innbyggere spurt om hvordan de selv vurderer sitt nærmiljø med tanke på trygghet og trivsel. Der kommer det frem at Lademoens innbyggere føler seg i mindre grad trygg i eget nærmiljø enn resten av Trondheim i sin helhet, men likevel føler hele 70,8% av kvinnene og 76,2% av mennene seg i stor grad trygg i nærmiljøet, mot 85,6% (kvinner) og 88,4% (menn) i hele Trondheim⁴. Det kommer også frem at innbyggere på Lademoen trives i noe mindre grad i nærmiljøet enn hele det Trondheim svarer forøvrig.

Kriminalitetsstatistikk fra Politiet gir et bilde på omfanget av lovbrudd i bydelen sammenlignet med andre bydeler i Trondheim. Det er en høyere andel volds- og trusselutøvere (untatt familievold) som bor på Lademoen enn i snitt for byen (14,1% mot 6,0% i byen som helhet). Lovbrudd i bydelen er høy sammenlignet med andre bydeler, sett ut i fra anmeldte hendelser. Tall fra HUNT4-undersøkelsen viser at andelen kvinner og menn som oppgir å ha opplevd fysisk og psykisk vold i bydelen er noe høyere enn i byen sett under ett (Trondheim kommune, 2021).

2.5.5 Utdanning, arbeid og inntekt

Utdanning, arbeid og inntekt er faktorer som henger sammen. Det gjennomsnittlige inntektsnivået for innbyggere på Lademoen i 2018 er lavere enn snittet for Trondheim. Andelen husholdninger med årlig lavinntekt er på 26,8% for Lademoen, mens tilsvarende tall for Trondheim er på 14,9% (i tråd med EU60-standard). Sett tilbake til 2009 er andelen lavinntektshusholdninger i bydelen litt økende. Dette kommer også fram ved å se på andelen husholdninger med barn. I 2009 var andelen på 24,6%, mens andelen var økt til 32,7% i 2018. Sammenlignet med andel lavinntektshusholdninger med barn i Trondheim (9,3%) er dette høyt.

Inntektssituasjonen henger ofte sammen med faktorer som utdanning og tilknytning til arbeidslivet. Utdanningsnivået og arbeidstilknytningen i bydelen kommer fram i figur 6.

Figur 6: Fordeling utdanningsnivå, arbeidstilknytning og inntektsnivå på Lademoen sammenlignet med snitt for Trondheim.

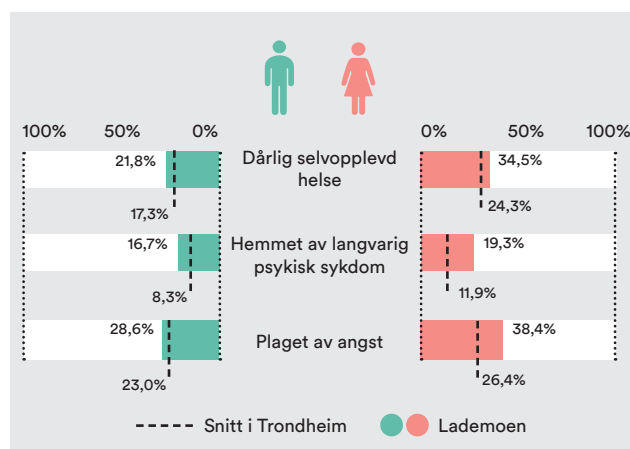
⁴ Tallene fra HUNT4 skiller seg noe fra den digitale spørreundersøkelsen gjennomført 2022. Det kan bl.a. handle om ulik spørsmålsstilling, hvem som har svart på undersøkelsene eller at det er gjort på ulike tidspunkt. HUNT4 ble gjennomført i 2019 og det har i ettertid vært flere voldshendelser i området som kan ha gjort innbyggere mer utrygge.

Andelen som har fullført utdanning utover grunnskole er lavere på Lademoen (76,1%) enn i byen sett under ett (81,3%). Samtidig er andelen med lang universitets- og høyskoleutdanning høyere i bydelen (29,6%) enn snittet i Trondheim (22,6%), og andelen har økt fra 12,4% i 2001 til 29,6% i 2018. Samlet indikerer dette en sammensatt befolkning i bydelen med både kort og lang utdanning.

Blant innbyggere i alderen 35 til 54 år er andelen i arbeidsstyrken litt lavere (74,7%) enn tall for hele Trondheim (83,4%). Andelen uføre (8,6%) ligger omtrentlig på nivået for byen forøvrig (8,3%), mens andelen mottakere av sosialhjelp (8,9%) er tre ganger høyere enn andelen sosialhjelpsmottakere i byen sett under ett (3,0%).

2.5.6 Helse

HUNT4 viser at det er en høyere andel som oppgir dårlig selvopplevd helse på Lademoen enn i Trondheim i 2019 (Trondheim kommune, 2021). Dette gjelder både for kvinner (35,5%) og for menn (21,8%) (figur 7). Bildet som tegnes er at helsetilstanden til innbyggerne er noe dårligere enn det som er gjennomsnittet for befolkningen i Trondheim, og for noen helselidelser er andelen i bydelen relativt sett høy. Her kan spesielt trekkes fram den psykiske helsetilstanden blant innbyggerne, med fremtredende høy andel som er hemmet av langvarig psykisk sykdom, angstplager og depresjon/nedstemthet. For noen helseindikatorer har innbyggerne i Lademoen bedre skår, som eksempelvis for fedme og overvekt og hvor andelen med $KMI \geq 25$ er under snittet for Trondheim for menn på Lademoen, og likt med snittet i Trondheim for kvinner som bor i bydelen. Det er også en lavere andel kvinner med diabetes blant innbyggerne på Lademoen enn for kvinner forøvrig i Trondheim.

Figur 7: Egenopplevd helse blant innbyggerne på Lademoen sammenlignet med snitt for Trondheim.

2.6 Oppsummering

Lademoens historie er nært knyttet til industrien. I dag er Lademoen et område bestående av boliger, industri og næringsvirksomhet, kunst- og kulturtilbud, park, kirke og offentlige bygg. Det foreligger en rekke planer for området som vil endre bydelen i årenes løp. Befolkningen på Lademoen består av en høy andel unge voksne, og i bydelen er andelen aleneboende fremtredende. Det bor færre barn og unge i bydelen sammenlignet med Trondheim sett under ett, og utviklingen gjennom de siste 20 årene i bydelen viser en svak nedgang i andelen barn og unge. Andelen innvandrere på Lademoen er noe høyere enn i Trondheim sett under ett, de fleste med landbakgrunn fra ikke-vestlige land i Afrika og Asia. Utdanningsnivået i bydelen er noe høyere enn snittet i Trondheim sett under ett, og denne andelen har økt jevnt de senere år.

Det gjennomsnittlige inntektsnivået for innbyggerne på Lademoen ligger lavere enn snittet for byens innbyggere. Vi ser også at andelen med arbeidstilknytning er noe lavere enn snittet, og det kommer også til uttrykk gjennom høyere andeler uføre og sosialhjelpsmottakere. Helsetilstanden blant innbyggerne viser at andelen med helseutfordringer er høyere i bydelen enn i byen sett under ett.

3

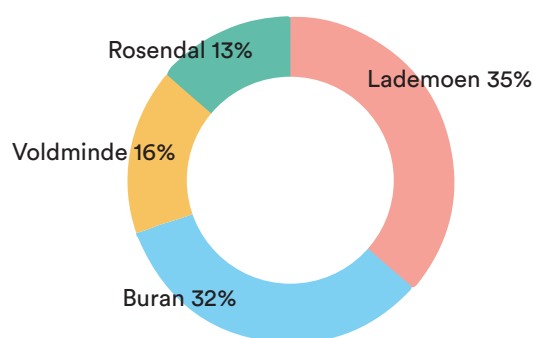
Hvordan oppleves Lademoen av sine innbyggere?

I dette kapittelet er det fokus på innbyggernes meninger om hvordan det er å bo og leve på Lademoen. Kapittelet viser resultatet av den digitale innbyggerundersøkelsen blant innbyggerne (652 svar), intervjudata med ulike befolkningsgrupper og data fra innbyggerverkstedet La'mosnakk.

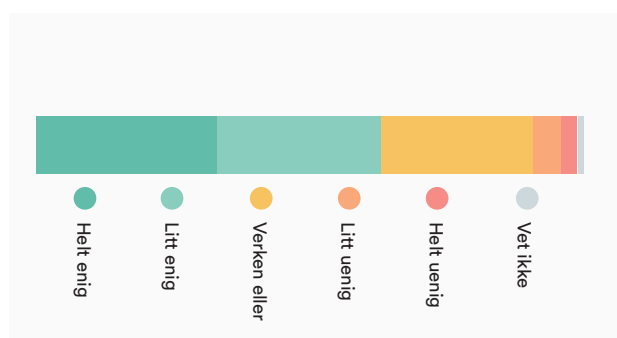
3.1 Bomiljø og fellesskap

I den digitale undersøkelsen som ble gjennomført våren 2022 mener mange at det er **attraktivt** å bo i bydelen Lademoen (figur 9). Figur 8 viser fordeling av innbyggernes bosted på Lademoen. 1 av 3 er helt enige i at det er attraktivt å bo på Lademoen, og nesten like mange (30%) er delvis enig i påstanden. Det er få som er uenig i påstanden: 3% er helt uenig at det er attraktivt å bo på Lademoen, og 5% er delvis uenig. Blant de over 50 år er det størst enighet i påstanden om at det er attraktivt å bo på Lademoen. De under 30 er mindre enig i påstanden, men svarer likevel mellom middels enig og enig i at det er attraktivt å bo der. Studenter og de som har bodd under 3 år i området synes det er noe mindre attraktivt enn for eksempel yrkesaktive og pensjonister, og de som har bodd der 4 år eller lengre.

I våre data er det gitt uttrykk for at det å **skape tilhørighet og forebygge ensomhet** er viktig. Blant annet er flere opptatt av integrering av innvandrere og nærhet mellom befolkningsgrupper. Mangfold er et ord som har kommet opp mange ganger. Hvordan Lademoen faktisk oppleves i dag, er det litt ulike erfaringer rundt.

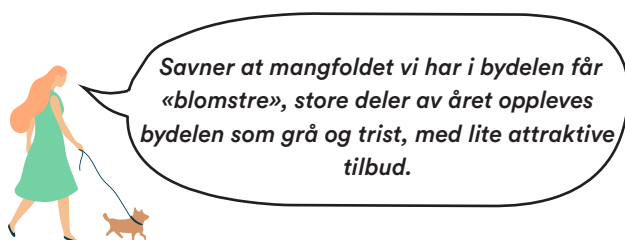

Figur 8: Bosted blant innbyggerne som deltok i den digitale innbyggerundersøkelsen.

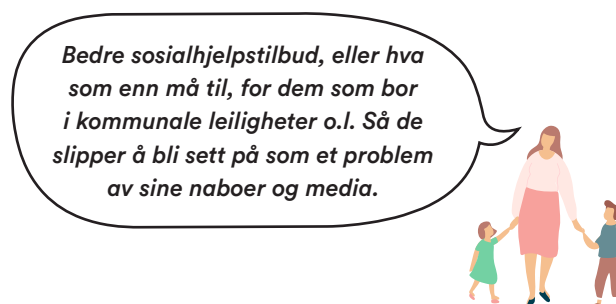
Figur 9: Der jeg bor er det attraktivt å bo

Det kommer frem at de fleste mener bydelen er **mangfoldig**, og at dette er noe flere verdsetter. Mange ulike mennesker og grupperinger bor side om side i bydelen, med ulik grad av deltagelse i nærmiljøet. En del etterlyser flere arenaer for forskjellige sosiale grupperinger. En skriver dette om mangfoldet:

Det blir påpekt at det er et skille ved «linja» (toglinja) mellom Svartlamon og resten av Lademoen. Dette skillet er både geografisk og sosialt. Det er også et skille med tanke på at det mangler møteplasser som samler folk fra ulike befolkningsgrupper (økonomisk, etnisk, livssituasjon, alder osv.). Innbyggere etterlyser bedre integrering av flyktninger, blant annet ettersom de kan bo tett i kommunale leiligheter sammen med andre vanskeligstilte og sårbare beboere. Flere mener flyktninger ikke bør tildeles bolig der det er store problemer i rusmiljøet.

Kommunale utleieboliger er noe som blir omtalt av mange innbyggere under intervjuer og innbyggerverksted, særlig at det er for mange slike boliger på ett sted. Selv om det blir foreslått av innbyggere å spre de kommunale boligene mer utover i kommunen, er det også noen som tenker at de som bor i kommunale boliger på Lademoen og som får en tilhørighet til bydelen, burde få fortsette å bo der. Mange er opptatt av at kommunen har tildelt for mange av boligene til bl.a. rusavhengige og at dette skaper utrygghet. Det blir sagt av flere at de ikke tror disse beboerne får den oppfølgingen de burde hatt fra bl.a. helse- og velferdstjenestene. Sett i sammenheng med mediasaker om Lademoen og holdningene til boligene og beboerne, er det en respondent på den digitale innbyggerundersøkelsen som svarer på spørsmålet "Hva savner du i området?":

Oppsummert viser dataene at fellesskap og naboskap er noe innbyggere på Lademoen er opptatt av. De forteller både om gode fellesskap med mangfold og muligheter for å møtes på utesteder, bydelshuset og parker, men de forteller også om mangel på møteplasser på tvers av ulike befolkningsgrupper og ønske om mer langvarige naboskap.

Sitater fra postkassa

Jeg ønsker meg en bydel hvor jeg kan være meg selv og du kan være deg. Inkludering heller enn ekskludering. Akkurat nå føler jeg ikke Lademoen er en slik plass, men har potensiale til å bli det ved at vi jobber sammen.

- 24 år og har bodd på Lademoen i 4 år.

Mange som flytter pga for små boliger og dyre familieboliger

- 38 år og bodd 13 år på Lademoen.

Mye engasjement, men få arenaer for å engasjere seg. Jeg vil ha et bydelsbibliotek på Lademoen. Stor utskifting av befolkningen, folk bor her bare tilfeldig.

- 31 år, bodd på Lademoen i 2 år.

Basse i mellomveien<3

- 34 år og har bodd på Lademoen i 13 år.

Mangfoldig bydel som er den eneste bydelen som er gammel og som har bypreg utenom sentrum. En liten bydel med samme «feeling» som København eller Berlin. En bydel med folk som er stolt av å være fra eller på Lademoen.

- 47 år, bodd på Lademoen i 22 år.

Sentrumsnært, sosialt trygt og godt på dag/ettermiddag. Håper at miljøgata får redusert hastighet.

- 74 år, bodd på Lademoen i ett år.

Bor på Svartlamon, elsker tilhørigheten, raritetene, tryggheten, medvirkningen, mangfoldet! Skulle ønske områdene rundt, spesielt Buran følte mer trygt. Har en tenåring som jeg er redd for når hun er ute litt sent, spesielt vinterstid. Undergangen fra Svartlamon (Gregus) til Bunnpris og Buran er ekkel og uoversiktlig.

Det fins spøytespisser i barnehagen, og i Lamoparken, og jeg som voksen er redd for å gå hjem fra trening på kveldene.

- 32 år, bodd på Lademoen i 2 år.

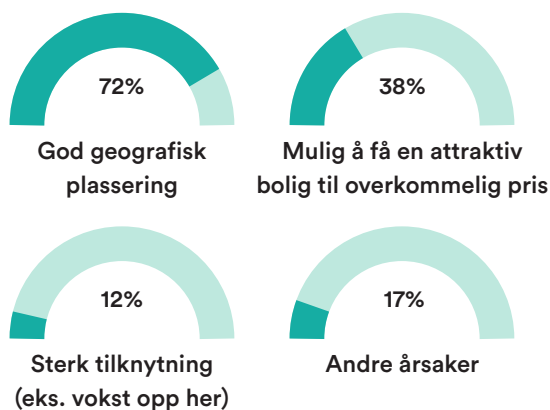
Fin fargerik sammensetning av folk med forskjellige interesser.

3.2 Flyttemønster og tilhørighet

I den digitale innbyggerundersøkelsen som ble gjennomført våren 2022 skulle respondentene velge en eller flere **årsaker** til at en bor i bydelen (Figur 10). 72% av respondentene mener at god geografisk plassering er en hovedårsak for at de bor på Lademoen. Dette peker seg dermed ut som den største årsaken. Videre anses boligpris som viktig, 38% svarer at en hovedårsak for at de bor på Lademoen er fordi det er mulig å få en attraktiv bolig til en overkommelig pris. 12% av respondentene svarte at de har en sterk tilknytning til stedet.

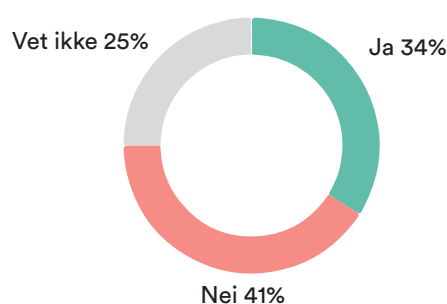
Noen forteller om stor grad av tilhørighet, mens andre sier at de opplever liten grad av fellesskap i bydelen og at de ikke kjenner til naboene sine. Dette blir av noen satt i sammenheng med at det er mange som bor **midlertidig** i bydelen, det er en stor andel utleieboliger.

Figur 10: Hovedårsak til at jeg bor i bydelen..

Studenter som gruppe trekkes fram når det er snakk om grupper med svak tilhørighet til bydelen. De bor i bydelen i en kort periode, og de blir ikke en integrert del av fellesskapet på samme måte som de som bor mer permanent. De er også i en livsfase der det er en god del festing uten mye tanke på naboer. **Hyblifiseringen** og gjennomtrekk særlig av studenter har blitt nevnt av flere som et minus. Det er mye feststøy, og fadderuka blir trukket fram som en utfordrende periode. Naboskapet med beboere i **kommunale utleieboliger** er også preget av gjennomtrekk og midlertidighet, samt at de blir "[...] sett på som et problem av sine naboer og media" som den ene respondenten hadde skrevet i innbyggerundersøkelsen.

Innbyggerne ble så spurt om de ville bo på Lademoen **de neste ti årene** (figur 11). En kan se et skille mellom de som er over og under 40 år, der de som er over i større grad ser for seg å bo der de neste 10 årene. Mest aktuelt er det for 50-67-åringene, 64% av dem har svart «ja». 53% av pensjonistene ser for seg å bo der de neste ti årene. Blant de under 30 år er det 16% som ser for seg å bo der så lenge, og blant de mellom 30-39 år er det 1 av 4 som kan tenke seg det.

Figur 11: Vil du bo på Lademoen de neste 10 årene?

Også **botiden** påvirker og vi ser at blant de som har bodd der over 9 år er det 46% som vil fortsette å bo, mens de som har bodd der under 3 år i mindre grad vil det. I innbyggerundersøkelsen svarte 11% av studentene at de ser for seg å fortsette å bo der. Videre er det flere innbyggere på Svartlamon (71%) og Rosendal (51%) som vil bo der videre, sammenlignet særlig med Buran der 25% har svart «ja». Dette kan ha sammenheng med typer boliger og beboersammensetning i de ulike delområdene.

3.3 Trygghet

Over halvparten av de spurte svarer delvis enig eller både/og på spørsmål om det oppleves trygt å ferdes der de bor, og 15% svarer at de er helt enig (Figur 1.12 i vedlegg). Innbyggerne svarer forholdsvis likt uavhengig av hvor lenge de har bodd i bydelen.

I forbindelse med innbyggerverksteder og intervjuer er det flere som forteller at de føler seg utrygge i noen av områdene på Lademoen og særlig på **kveldstid**. Det som utpeker seg som dårlige byrom er de ulike undergangene under jernbanen, gangvegen langs jernbanen, Østersundsgate og området rundt bussholdeplassen på Buran. Kommentarer som går igjen i disse områdene er knyttet til vold og narkotika. Det generelle inntrykket er at Lademoen oppleves trygt på dagtid, men utrygt kveld og natt. Det er også flere som synes det er for **dårlig belysning** og en del mørke og skumle underganger, særlig undergangene under toglinjen. Flere tør ikke bruke disse undergangene, og er engstelige for sine barn og ungdoms ferdsel. Noen forteller at de tar buss hjem på kveldene, fordi det oppleves utrygt å gå i området.

Kriminaliteten har økt de senere årene, og mange av innbyggerne setter det i sammenheng med at de kommunale boligene i mindre grad huser barnefamilier. Innbyggere på Lademoen mener at det virker som kommunen ukritisk har tildelt boliger til mennesker med store tjenestebehov innen rus og psykisk helse, og at dette har preget bydelen negativt. De opplever det som en belastning for nærmiljøet at disse beboerne ikke får den hjelpen og tjenestene de trenger. Basert på våre data er det flere innbyggere på Lademoen som er bekymret for utviklingen i bydelen. Flere viser til knivstikking, drap og dopsalg, og det har vært flere medieoppslag om dette. Spesielt har noen episoder med drap og vold ført til at innbyggere opplever bomiljøet og enkelte områder som utrygge. Omsetning av narkotika i bydelen tiltrekker mennesker som kun er innom for å kjøpe og selge narkotiske stoffer. Politiet patruljerer i området, men ifølge innbyggere ikke nok til å skape ro og orden.

Dataene viser at folk opplever Lademoen som både et utrygt område, men også som en trygg og trivelig bydel. En småbarnsmor som ble intervjuet sier for eksempel:

Jeg er født og oppvokst på Lademoen. Etter ti år i annet område, flyttet jeg tilbake. Jeg stortrives, dette føles som hjem for meg.

Hun forteller at det er her hun har vennene sine, og ser ikke for seg å bo andre steder. Hun legger vekt på at dette er kjent for henne, «jeg føler meg trygg her». Hun forteller at det har skjedd noen «episoder», men det er ikke noe ungene har fått med seg.

Barnefamilier forteller om mye **feststøy** og uro om natten, og enkelte voksne og eldre sier de helst ikke beveger seg ute på kveldstid. Det blir nevnt av flere at en opplever utrygghet særlig på kveldstid, og at de ser seg nødt til å flytte fra området når de får barn, eller når barna når skolealder. De mener at dette er en trist utvikling, da de kunne tenkt seg å fortsette å bo i bydelen dersom det følte trygghet. I åpne tekstfelt i den digitale innbyggerundersøkelsen er det en som skriver om problemet ved at mange rusmisbrukere oppholder seg på barns lekeområder. Personen skriver at dette er noe politikerne må ta tak i.

Mange mener det er en del **forsøpling** i området, og det kommer frem i intervjuer og verksted at det er få søppeldunker. Flere har reagert negativt på tagging. Flere har nevnt sprøytespisser som et problem. Blant annet er det noen som finner brukte sprøyter i barnehage og lekeplasser. Noen nevner avfallsløsninger slik at rusmisbrukere kan kaste fra seg brukertstyr.

Når det gjelder tilgang til **helsetjenester** for innbyggerne er det flere som viser til at bydelen har en sentral beliggenhet, og at tilgjengelighet til ulike type tjenester utenfor bydelen kan oppleves lite krevende å oppsøke.

Slik det kommer frem i den digitale innbyggerundersøkelsen er det mange (42%) som svarer «vet ikke» på påstanden om at «Der jeg bor er det tilgjengelige helsetjenester jeg benytter meg av» (Figur 1.10 i vedlegg). Samlet sett er 28% delvis eller helt enig i at det er tilgjengelige helsetjenester på Lademoen, 12% mener det er både/og, og 19% er delvis eller helt uenig. Befolkningen over 50 år er mer enige i at det er tilgjengelige helsetjenester enn de under 50 år som synes det er både/og tilgjengelig. I samsvar med dette er studenter middels enig og heller mot delvis uenig, mens pensjonister og andre som mottar trygdeytelser gjennomsnittlig er delvis enige i påstanden.

I den digitale innbyggerundersøkelsen ble innbyggere på Lademoen spurt om «Hva er det beste ved å bo i bydelen?» og ordskyen under oppsummerer hva flestparten svarte: ⁵

I den digitale innbyggerundersøkelsen ble innbyggere på Lademoen spurt om «Hva liker du minst ved å bo i bydelen?». Ordskyen under oppsummerer hva de fleste svarte på dette: ⁶

⁵ Dette er hentet fra åpne tekstfelt i den digitale innbyggerundersøkelsen. Flest skrev at det de synes er best med Lademoen er at det er sentralt (minst 332 svar), sentrumsnært (153 svar), rolig (77 svar), kollektivtilbud (46 svar), beliggenhet (44 svar), urbant (37), billig (35), mangfold (35) m.fl.

⁶ I dette åpne tekstfeltet skrev flest at det de liker minst ved bydelen er kriminalitet (minst 122 svar), bråk (68 svar), narkotika (64 svar), støy (63 svar), utrygt (49 svar), trafikk (48 svar), forurensning (38 svar) og kommunale boliger (36 svar). Det var ialt 652 som svarte på den digitale innbyggerundersøkelsen.

3.4 Det bygde miljøet

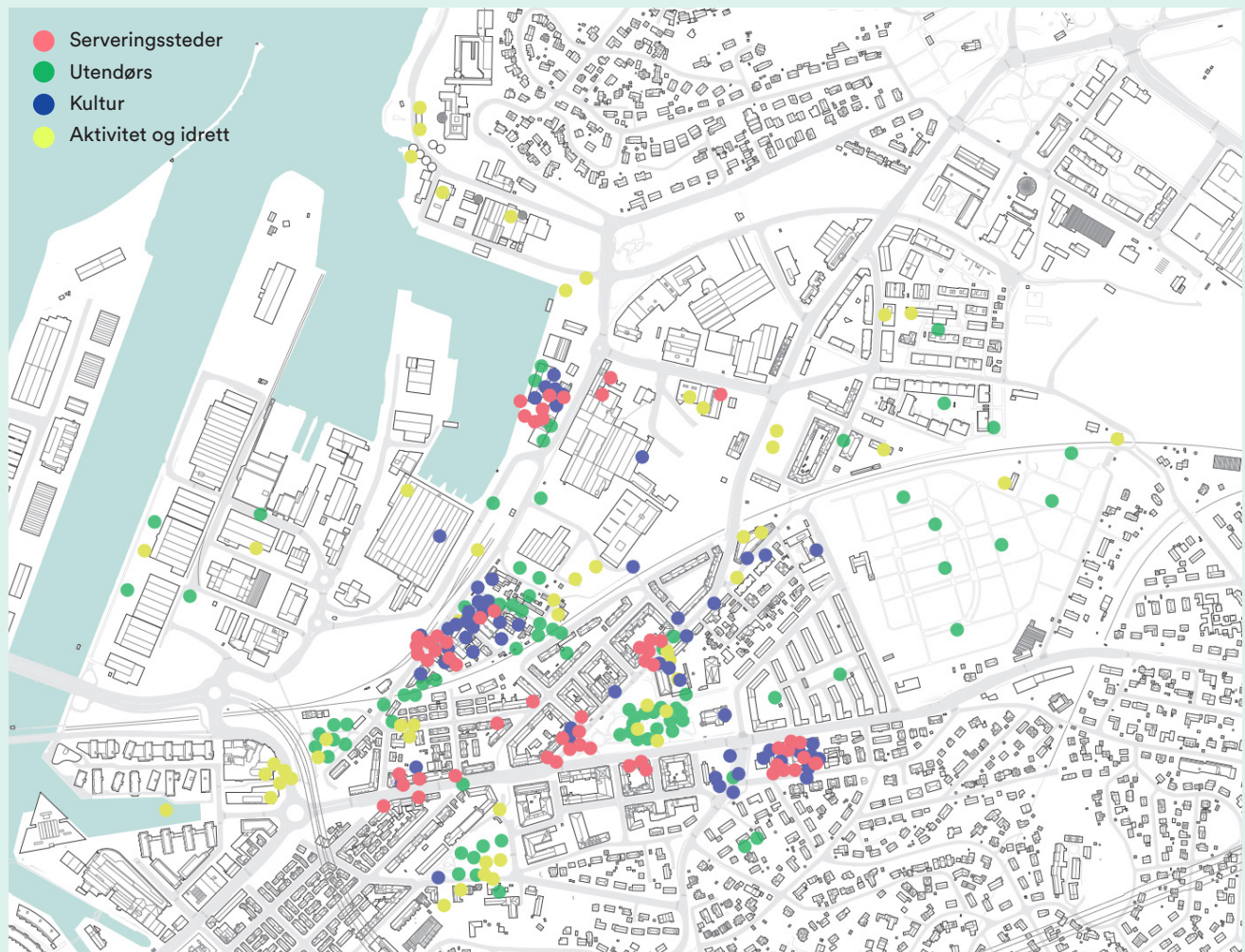
Det fysiske nærmiljøet på Lademoen ble omtalt av mange, både i innbyggerverksted og i intervjuer, samt i tekstfelt på den digitale innbyggerundersøkelsen. Flere er opptatt av at bydelen har lang industri- og arbeiderhistorie og at dette gjenspeiles i bygningsmassen. Det fortelles om mange eldre bygninger i området. «Vakre hus og flotte bygårder», beskriver flere av deltakerne på innbyggerverkstedet. Noen sier at det er gamle bygninger som burde blitt opprustet og bevart i større grad enn det gjøres nå. «En må ta vare på byens sjel», blir det sagt i den forbindelse. En del er også kritiske til at utbyggere får sette premisser i boligutvikling og nybygging i området, og at det kan virke skjæmmende.

En gammel bydel med et stort mangfold. Jeg liker de gamle bygningene! Alle de forskjellige husa som gir små offentlige rom, fine bakgårder. Folk har bodd her lange liv. Andre nettopp kommet. Fra andre steder.

Ulike steder på Lademoen kategorisert etter funksjon.
Punktene er markert av deltakere ved innbyggerverkstedet La'mosnakk.

3.5 Parker og grøntområder

I den digitale innbyggerundersøkelsen ser man at det er en stor andel respondenter som mener at det er tilgang på friområder og parker i området (Figur 1.5 i vedlegg). I overkant av 3 av 4 respondenter er helt enig eller delvis enig i dette. Kun 6% er delvis uenig eller helt uenig. Det fremstår som at det er stor enighet om at det er tilgang på slike uteområder på Lademoen på tvers av variabler som alder og botid i bydelen.

På innbyggerverkstedet var det i kartoppgavene spesielt grøntområdene Lamoparken, Strandveiparken, Buranbanen og uteområdene på Svartlamon som ble fremhevet som gode byrom innenfor bydelen. Her beskriver innbyggerne områdene som: Grønt, trivelig og med mye folkeliv. Lademoen kirkegård er også utpekt som et grønt og fredelig område. Andre grøntområder som er pekt ut er Havet arena og havnefronten langs Nyhavna. De ulike grøntområdene nevnt over ligger med 300 meters avstand fra hverandre, som kan anses som en god avstand for de fleste innbyggere i nærområdet. Mange forteller også at de bruker mest Ladestien, som ligger utenfor bydelen, når de skal oppsøke grøntområder i byen.

Noen innbyggere forteller at det finnes en del parkområder i dag, men at en ønsker seg mindre «organiserte», mer uformelle uteområder som gir større rom for kreativitet og lek. Et problem med parkene, som flere innbyggere nevner, er at det selges narkotika der. Dette gjør at parkene kan oppleves som utrygge, særlig på kveldstid.

Vann i bybildet på Lademoen - bilde fra Lamoparken med Lademoen kirke i bakgrunn.

Endepunkt på Ladestien ligger inntil Lademoen bydel

Foto: Google maps

3.6 Aktiviteter og møteplasser

Det er viktig for innbyggerne at det finnes tilbud for personer i alle aldre og befolkningsgrupper i området og at det er møteplasser både utendørs og innendørs. Det er blandede tilbakemeldinger om man opplever at det finnes slike tilbud og møteplasser i dag. Noen mener det er stor grad av aktiviteter og kulturtilbud i området, mens andre mener det i liten grad finnes sosiale aktiviteter.

Et tema som går igjen i innhentede data er mangelen på samlingssteder, både formelle og mer uformelle steder. Dette gjelder møteplasser på tvers av grupperinger (økonomisk, etnisk, livssituasjon, alder osv.) og fritidstilbud som legger til rette for ulike typer aktiviteter. Arenaer som legger til rette for flere typer aktiviteter og flere typer samvær ønskes det mer av.

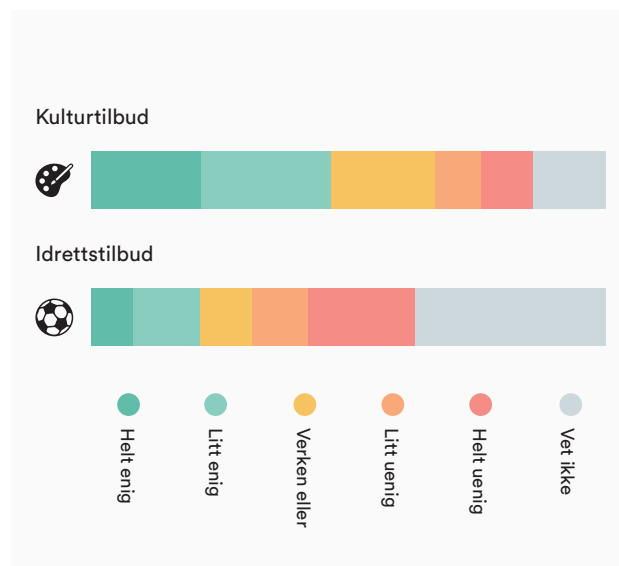
3.6.1 Kunst og kultur

I den digitale innbyggerundersøkelsen svarer en del at de er helt enige (21%) eller delvis enige (25%) i at det er et **kulturtilbud** de benytter seg av på Lademoen (figur 12). Altså er i underkant av halvparten i ulik grad enig i dette. 20% sier de både/og har et kulturtilbud de benytter seg av der, mens 19% er delvis eller helt uenig i at det er et kulturtilbud de benytter seg av. De under 30 år er gjennomsnittlig middels enig, mens de mellom 50-67 år er i større grad/delvis enig i at det er et kulturtilbud som de benytter seg av. Svartlamon skiller seg ut blant delområdene, der en er helt enig i at det finnes kulturtilbud en benytter seg av, gjennomsnittlig er skåren 9 av 10 (der 0 er helt uenig og 10 er helt enig). Også de som har bodd over 9 år er mer enige i at det er tilgjengelige kulturtilbud.

Selv om mange mener at bydelen bærer preg av mye kunst og kultur, opplever en god del at kulturtilbudet på Lademoen er lite. Det kulturelle sentrum oppleves av dem som sogner til Lademoen til å ligge rundt Svartlamon. Mange mener det bør gjøres mye mer ut av kulturtilbud for barn og unge. Kunstmiljøet nevnes flere ganger av informanter og de ulike arenaene som finnes, slik som ulike typer verksted og atelierplasser. Også tilgang på øvingslokaler blir trukket frem. Kunst og kulturtilbud er markert oftest i området rundt Svartlamon. Det finnes også noen markeringer spredt rundt i Buran og Rosendalområdet. Svartlamon har fått en god del positive merknader som forteller om et mangfoldig folkeliv og et område med mye kunst og kultur.

3.6.2 Idrett

Aktivitet og idrett er plassert relativt likt med det som er markert som utendørs møteplasser. Flere har også plassert aktivitet og idrettsmerket på veien mot Ladestien, som er en populær tursti i byen. Flere savner aktivitetspark for store og små og mulighet for ballspill for ungdom. Fra den digitale innbyggerundersøkelsen ser man at bare en femtedel av respondentene har et **idrettstilbud** de benytter seg av på Lademoen. Det er mindre positive svar når det kommer til idrettstilbudet i bydelen (figur 12). 21% er helt uenig i at det er et idrettstilbud på Lademoen som en benytter seg av, 11% er delvis uenige, mens 37% vet ikke. 21% virker å benytte seg av idrettstilbud i området, samlet de som er delvis og helt enige i påstanden. De som bor på Buran opplever i noe større grad å ha et idrettstilbud å benytte seg av enn de som bor i de andre delområdene, men i snitt er de likevel bare middels enig. En må i stor grad ut av bydelen for å benytte seg av ulike idrettstilbud, da det som finnes er enkelte treningssentre og Trikkestallen med skateanlegg.

Figur 12: Der jeg bor er det et ... jeg benytter meg av

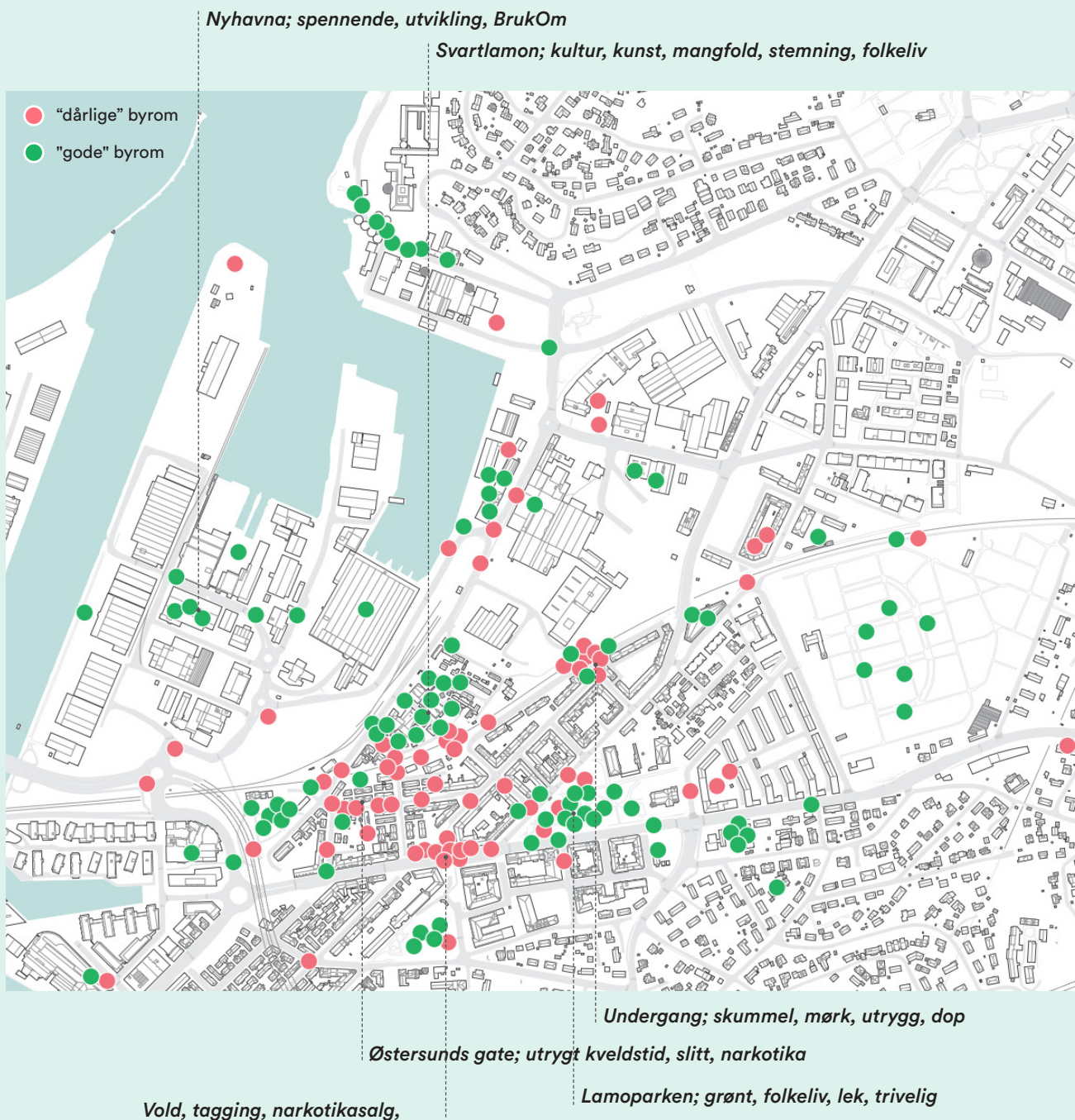
3.6.3 Andre møtesteder

Flere savner et større utvalg av **spisesteder og kaféer**, og ønsker mer av dette på gateplan, for å skape mer liv og aktivitet i bybildet. Ramp, Rosendal teater, Havet, Mellomveien bar og Taqueros er de som utpeker seg som mest populære under innbyggerverkstedet. Disse er spredt utover bydelen, noe som tyder på at det finnes tilbud nært de ulike delområdene.

Det er etterspurt flere **møteplasser** og ulike typer steder en kan møtes. Det blir poengtert at det er viktig å ha møteplasser både ute og inne, og på tvers av grupper. Noen mener at bydelshuset i dag fungerer som en møteplass kun for noen av Lademoen-innbyggerne, men at det har potensial for å bli en møteplass for alle. Det er nylig bestemt at det skal bli et bydelsbibliotek på Lademoen, noe flere mener vil være positivt for nærmiljøet og kan fungere som et samlingspunkt for store og små. Ellers er det noen som savner en gammel hundepark som fantes på Reina før, der en møttes på tvers av sosial status.

Med tanke på **universell utforming** på Lademoen, blir det kommentert at utestedene og restaurantene på Lademoen ikke er tilgjengelig for rullestolbrukere. Dette på grunn av manglende rullestolramper som er problematisk siden det er en del gamle bygg med trapp i inngangspartiet. Dette gjør det vanskelig for en del å gå ut og spise eller ta en øl med venner i bydelen. Noen mener også at det er et godt utvalg av møteplasser der det serveres alkohol, men at det er mangel på andre typer steder å møtes. Det har kommet forslag om møteplasser uten alkohol og på tvers av befolkningsgrupper.

Det ønskes flere tjenester og servicefunksjoner i bydelen. Særlig savner flere mer **næring på gateplan** der det tidligere var butikker. Nisjebutikker er et sterkt ønske, og mange nevner kafeer og restauranter. Flere av deltakerne på innbyggerverkstedet peker på Nyhavna som et spennende utviklingsområde. Tross få publikumsrettede funksjoner på Nyhavna er det enkelte som beskriver det som et godt byrom. BrukOm blir trukket frem som et tilbud innbyggerne setter pris på.

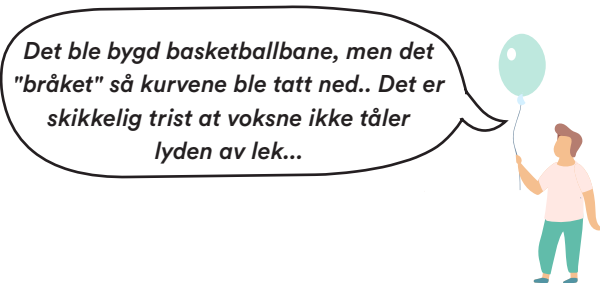

Resultatet fra kartoppgavene på innbyggerverkstedet viser at både "gode" og "dårlige" byrom ligger spredt i bydelen. For gode byrom var det spesielt grøntområdene Lademoen park, Strandveiparken og Buranbanen som ble nevnt, og hvor det er grønt, trivelig og folkeliv. Også Lademoen kirkegård er pekt ut som et grønt og fredelig område. Svartlamon har fått en god del positive merknader, som forteller om et mangfoldig folkeliv og et område med mye kunst og kultur. Serveringsstedet Ramp blir spesielt nevnt som en god møteplass. Flere av deltakerne på verkstedet peker på Nyhavna som et spennende utviklingsområde. Tross få publikumsrettede funksjoner på Nyhavna er det merket som et "godt" byrom.

Flere områder er blitt markert som "dårlige" byrom, samtidig som de er markert som "gode" byrom. Dette kan bety at deltakerne av innbyggerverkstedet hadde ulike oppfatninger av byrommene, eller at byrommene endrer karakter i løpet av døgnet. Det som utpeker seg som "dårlige" byrom er de ulike ungdomsgangene under jernbanen. Det kom inn mange kommentarer på skumle, utrygge og mørke ungdomsganger. Spesielt på kvelds- og nattetid oppleves disse som utrygge. Andre områder som utpeker seg som "dårlige" er gangveien langs jernbanen, Østersundsgt og området ved bussholdeplassen på Buran. Kommentarer som går igjen for disse områdene er knyttet til vold og narkotika.

3.7 Oppvekstmiljø

Det blir fortalt at det er lite **aktivitetstilbud for barn og unge**, og mange mener at det er svært viktig å ha på plass tilbud for akkurat denne gruppa. Spesielt er det flere som nevner at tilbud til ungdom nesten er fraværende. Også barnefamilier savner oppgraderte lekeplasser og steder man kan trives både som barn og voksen. Det er også blitt fortalt at det var mer tilbud for barn og unge før i tiden. Noen forteller at ungene før var ute i gatene, hoppet paradiset, spilte og lekte, mens det ikke er så mye av det nå. Foreldre forteller at en heller bruker barnehager og parker som lekeplasser. Blant annet ble dette sagt:

Blant innbyggere med barn som bor hjemme er det 35% av de spurte i den digitale innbyggerundersøkelsen som sier seg helt enig at det er et godt **barnehagetilbud**, 19% er delvis enig og 13% svarer både/og. Svært få er uenige i påstanden, kun 2% svarer delvis uenig og 5% svarer helt uenig. En kan også se at det er flere på Svartlamon som er enig i at det er et godt barnehagetilbud. Det er noe færre som er enige i at Lademoen har et godt **skoletilbud** (Figur 1.7 i vedlegg). Det er 25% av innbyggerne med barn som bor hjemme som er helt enige, 19% som er delvis enige og 13% som svarer både/og. Her er det også beboere på Svartlamon og de som har bodd over 9 år i bydelen som er mest enige i påstanden.

Et par småbarnsforeldre som ble intervjuet hadde selv vokst opp i området. De hadde bodd korte perioder andre steder, men hadde flyttet tilbake og stiftet familie. De uttrykte at de var svært glade i Lademoen, men at de så at området hadde endret seg svært mye de siste årene. De opplever at det var færre barnefamilier enn før, **flere har flyttet ut av området**, og de ønsker at barnefamilier igjen skal prege Lademoen. Det er generelt mer uro og utrygghet, og de ønsket at denne negative utviklingen skulle stoppes. De var redde for at enda flere barnefamilier ville velge å flytte ut.

Mange mener at kommunen må se på nytt hvordan de tildeler de kommunale utleieboligene og igjen får inn flere barnefamilier i området. Det er også flere som nevner at det er for få boliger som er tilpasset barnefamilier, og at etter dagens standard trenger familier flere soverom.

Som vist er det en stor andel barnefamilier som bor **trangbodd** på Lademoen og noen nevner at om en får mer enn ett barn, ser enkelte seg nødt til å flytte. Det er flere foreldre som forteller at enkelte ikke vil bo i området med barn, fordi det oppleves utrygt og trangbodd. Det blir problematisert at flyktningfamilier bosettes i områder som er kjent for vold og kriminalitet. En far med flyktningbakgrunn sier at det kan være mye lyd i helgene, og noen ganger får ikke barna sove. Dette på grunn av rusmisbrukere som oppholder seg i barnehagen i nærheten.

Det blir nevnt under innbyggerverkstedet at noen ønsker seg urbant landbruk, med blant annet muligheter for innbyggerne å leie parseller til å dyrke egen mat. Det å ha flere tilgjengelige uteområder slik som flere hageflekker, er nevnt i forbindelse med det å gjøre det mer attraktivt å bo på Lademoen for barnefamilier. Det er også uttrykt ønske om flere steder med mer naturlig vegetasjon og urørt natur.

For å høre barn og unges stemmer har kommunen tidligere initiert Barnetråkk på Lademoen, der en har kartlagt hvilke områder barn liker å være og der de ikke liker å være. Også veier og snarveier de bruker er kartlagt. For eksempel kommer det fram at barnehagene synes Lamoparken «har blitt kjedelig» og det er lite lekeapparater, samt at en «finner avføring og sprøytespisser der». Det er også markert noen underganger, fortau og overganger som er «dårlige områder» for barna.

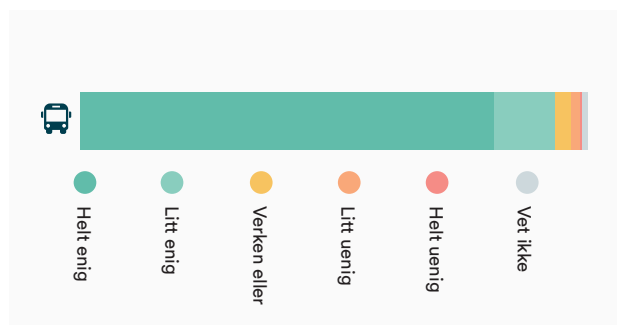
3.8 Transport og bevegelse

Slik det kommer frem i ordskyen «Hva er det beste ved å bo i bydelen?» er det svært mange som mener at det beste med Lademoen er at det er **sentralt og sentrumsnært**, med gode bussforbindelser.

I den digitale innbyggerundersøkelsen kommer det frem at svært mange er fornøyde med **kollektivtilbudet** på Lademoen (figur 13). Av de spurte er 94% enten helt enige eller delvis enige i at det er et godt kollektivtilbud i dag. Gjennom bydelen går det flere busslinjer, inkludert metrobuss og flybuss. I den digitale innbyggerundersøkelsen har også en stor overvekt oppgitt geografisk plassering som en hovedårsak til at man bor på Lademoen.

Lademoen er en sentrumsnær bydel med mye **gjennomgangstrafikk**, og dette kan påvirke bomiljøet negativt i form av støy og luftforurensning. Det bemerkes av innbyggerne at det er en del støy fra tog og trafikkstøy særlig langs Innherredsveien, men at det har blitt bedre enn for ti år siden. Mange gleder seg til at Innherredsveien skal bli ferdigstilt som miljøgate⁷. Strindheimtunnelen avlastet mye i forhold til veitrafikk i dag. Imidlertid er det mange som beveger seg gjennom bydelen på sykkel og til fots. På kvelds- og nattestid kan dette føre til ekstra belastning for innbyggerne på Lademoen i form av bråk og uønsket støy.

Det er ulike opplevelser av **trafiksikkerheten**. Noen opplever den som bra, mens andre påpeker at blant annet Mellomveien har et utrygt trafikkbilde. Det kom også frem at flere synes det er skummelt med raske el-sparesykler gjennom området.

Figur 13: *Der jeg bor er det et godt kollektivtilbud*

2014: Innherredsveien med tofelts kjøreveg
Foto: Google street view

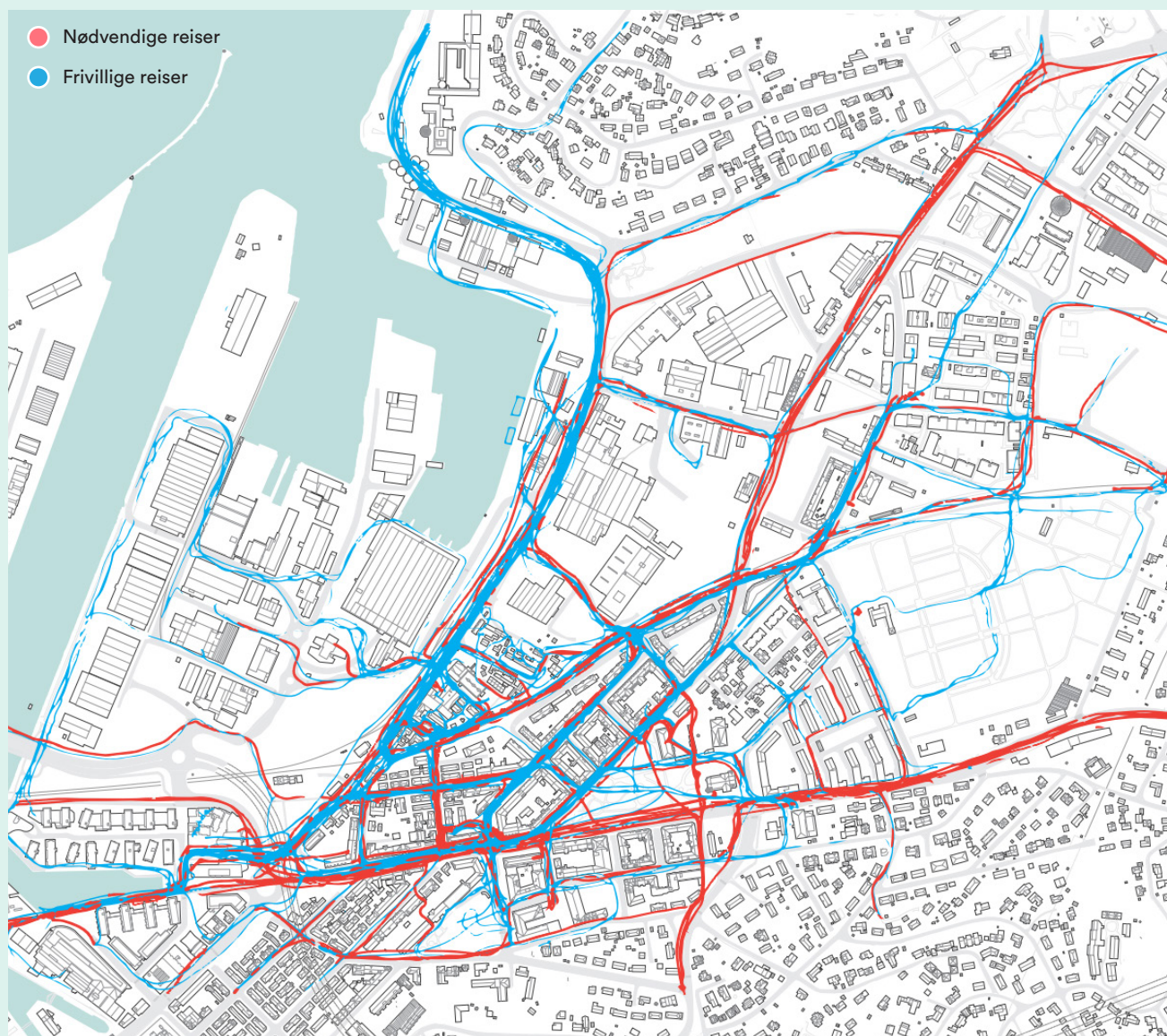

2025: Innherredsveien miljøgate
Foto: Miljøpakken.no/Asplan Viak

⁷ <https://miljopakken.no/prosjekter/innherredsveien>

Fra kartoppgaven kan en se at de fleste gatene er markert som bevegelseslinjer på Lademoen, både som frivillige og nødvendige reiser. Hovedferdselsårer for de nødvendige reisene ligger langs Innherredsveien, Jarleveien og langs jernbanen. Dette er effektive ferdsselsårer inn til Trondheim sentrum og ut mot Lade. Disse gatene er også gater med god kollektivdekning, noe som kan indikere at innbyggere velger å reise kollektivt ved nødvendige reiser. Dette gjelder også reiser med tog.

Nidelv bru er godt markert med rød tusj, noe som kan indikere at innbyggere velger å gå eller sykle om de jobber i sentrum. Frivillige reiser er markert i hele området. Spesielt godt markert er Maskinistgata som fører bort til Ladestien. Det er også en del markeringer bort til sentrum via Solsiden. I tillegg er det noen markeringer på Nyhavna som er noe overraskende funn, da det er mye industri og forholdsvis få funksjoner i området. En gangveg langs elvekanten og nærhet til elva og havna er kvaliteter som kan tiltrekke. Flere steder i dette området er markert som "gode" byrom.

3.9 Oppsummering

Mange på Lademoen opplever det som attraktivt å bo der, til sammen er 63% av utvalget i den digitale innbyggerundersøkelsen helt eller delvis enige i dette.

Undersøkelsen viser at fellesskap og naboskap i stor grad har betydning for innbyggere på Lademoen. De forteller både om gode fellesskap med mangfold og muligheter for å møtes på utesteder, bydelshuset og parker, men de forteller også om mangel på møteplasser på tvers av ulike befolkningsgrupper og mer langvarige naboskap.

Området har ildsjeler som «elsker» bydelen og bidrar til et rikt kulturliv, andre har ytret frykt knyttet til antallet kommunale boliger og voldshendelser.

Overordnet er det dette som er særlig bra med Lademoen: At det er sentralt, at der er et kreativt lokalmiljø, et område i stadig utvikling, og at det er et mangfoldig fellesskap.

Fremmere:

- Gode naboskap i bydelen.
- Fellesskap er verdsatt av innbyggerne.
- Stolthet blant beboerne knyttet til bydelens historie.
- Det er mange engasjerte innbyggere på Lademoen og stor samarbeidsvilje både på tvers av befolkningen og med kommunen.
- Mange gode og gjennomtenkte forslag fra innbyggere.
- Bydelshuset er et viktig bygg der en kan samles på Lademoen og er åpent for alle. Det er et lokale som blir beskrevet med potensial for å bli en møteplass for flere.
- Bydelsbiblioteket er det forventninger til kan komme til å fungere som en møteplass for alle innbyggerne, og et tiltrengt tilskudd for særlig barn og ungdom.
- En del parkområder og muligheter for å utnytte uteområdene bedre, en del ligger allerede i planer eller er underveis, f.eks. Innherredsveien som miljøgate og oppgradering av Buranbanen.
- En del lokaler og områder med potensial for ny bruk.
- Mange bygninger med antikvarisk verdi som flere innbyggere setter pris på.
- Lademoen kirke fungerer som møteplass på tvers av grupperinger.
- Sentralt og sentrumsnært, gode bussforbindelser.
- Flere kreative aktiviteter på Lademoen i dag, slik som teater, dans, ungdom, kunstnerverksteder og bruktmarked på Lademoen.
- En mangfoldig befolkning, med mange livsstiler og måter å bo på i samme området. Dette bidrar til å gi bydelen sin egenart.

Hemmere:

- Mangel på boliger tilpasset barnefamilier, for små leiligheter etter dagens standard.
- Lamoparken har lite lekeapparater og er mindre attraktiv for yngre barn.
- Forsøpling, særlig problematisk med sprøytespisser på lekeplasser.
- Høy tetthet av kommunale utleieboliger.
- Mange beboere i kommunale boliger med behov for oppfølging som ikke får det, dette belaster nærmiljøet.
- Problematisk å plassere barnefamilier i kommunale boliger i områder som preges av rus og kriminalitet.
- Utrygt å bevege seg ute på kveldstid.
- Dårlig belysning i undergangene.
- Mangel på serveringssteder for å møtes (for eksempel bakeri, kafe).
- Mangel på butikker.
- Trapper inn til en del serveringssteder og derfor dårlig tilrettelagt for de som bruker bevegelseshjelpemidler.
- Mangel på felles møteplasser på tvers av grupperinger.
- Enkelte grupper har svak tilhørighet til bydelen, som for eksempel studenter.
- Hyblifisering og gjennomtrekk av studenter.

4 Omdømme

Hvordan oppfatter andre bydelen? Hva er Lademoens omdømme? I dette kapitlet gjennomgår sentrale funn fra den digitale omdømmeundersøkelsen.

Et områdes omdømme handler om hvordan forestillinger og stereotype bilder av ulike områder er etablert eller kan etableres som sannheter hos befolkningen ellers, men også om prosesser som skjer i området. I dette kapitlet er det sett nærmere på hva andre utenfor bydelen mener om Lademoen, hvordan de oppfatter bydelen. Kapitlet er en analyse av resultatet fra en digital omdømmeundersøkelse blant innbyggere som bor utenfor Lademoen. Omdømmeundersøkelsen ble sendt ut til et tilfeldig utvalg og gjennomført i april 2022 (786 svar).

Hvorvidt byens befolkning sin forestilling av bydelen samstemmer med opplevelsene Lademoens innbyggere har av bydelen sin, vil være informasjon av interesse å ta med i arbeidet med områdesatsingen. Dette vil kommenteres i dette kapitlet.

Det er gjort et søk i ulike mediekilder for å se på hvordan media omtaler bydelen. Hvordan media omtaler bydelen kan også påvirke hvordan befolkningen oppfatter Lademoen. Noen eksempler på oppslag vil bli presentert i kapitlet. Sammen gir den digitale omdømmeundersøkelsen og mediesøket et bilde på Lademoens omdømme blant Trondheims befolkning.

Kapitlet er delt opp i fem overordnede temaer:

- Kjennskap til bydelen
- Bomiljøet og trygghet
- Aktiviteter og møteplasser
- Transport og bevegelse
- Oppsummering av omdømmeundersøkelsen

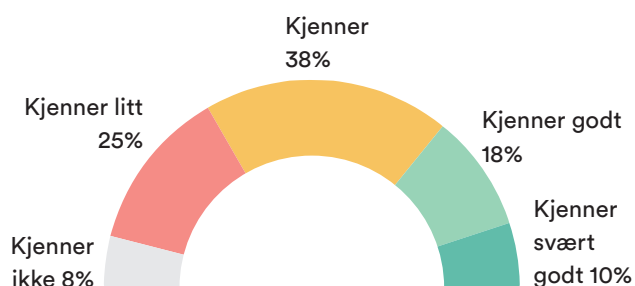
4.1 Kjennskap til bydelen

Det er viktig å vite om respondentene på den digitale omdømmeundersøkelsen kjenner til Lademoen eller om de baserer svarene på for eksempel rykter eller gjennom mediebildet.

Respondentene ble derfor spurt om hvor godt de kjenner til området (figur 14). De fleste svarer at de kjenner til Lademoen middels godt (38%), mens 18% svarer at de kjenner området godt og 10% kjenner svært godt. En fjerdedel av respondentene svarer at de kjenner området lite og 8% kjenner ikke til Lademoen. Studentene kjenner noe mer til området enn andre. Dette viser at det er en god del av respondentene som ikke kjenner til området veldig godt, men som likevel svarer på spørsmål om Lademoens omdømme.

Av de områder respondentene kjenner best til ser en at Lademoen og Buran peker seg særlig ut (figur 15). Hele 60% av utvalget kjenner disse to best av alle områdene. Det er færrest som kjenner til Voldsminde og Svartlamon best, noen flere kjenner til Rosendal og Nyhavna.

Figur 14: Indikasjon på Trondheims befolkning sitt kjennskap til Lademoen

Figur 15: Prosentvis fordeling blant respondentene i omdømmeundersøkelsen på spørsmål om hvilket område de kjenner best til innenfor bydelen

Det er et variert **inntrykk** beboere i Trondheim har av området, men svarene sentrerer seg noe rundt et middels godt inntrykk. Det er få som har enten svært godt eller svært dårlig inntrykk. Det er ingen tydelige forskjeller relatert til utdanning, kjønn eller andre bakgrunnsvariabler. 39% har et middels inntrykk av Lademoen, 19% har et ganske godt og kun 3% har et svært godt inntrykk. Mer enn en fjerdedel (27%) svarer at de har et ganske dårlig inntrykk, og 7% har et svært dårlig inntrykk av Lademoen. Respondentene fikk anledning til å gi stikkordsmessig uttrykk for hva de forbinder med Lademoen, og ordskyen viser hvilke ord de beskriver området med.

Ordene som nevnes flest ganger vises med større skriftstørrelse i ordskyen. Opplevelsen av at det er sentrumsnært og alternativt er noe innbyggere på Lademoen og andre utenfor deler. Man kan se at flere også forbinder Lademoen med narkotika og kriminalitet, noe som også innbyggerne på Lademoen er bekymret for, og som blir nevnt i intervjuer og i den digitale innbyggerundersøkelsen.

Det er mange negativt ladete ord i ordskyen, og dette gjenspeiler seg også i at mange mener det er **uaktuelt å flytte** til Lademoen. Nærmere halvparten av utvalget (47%) svarer at det er helt uaktuelt å flytte til Lademoen, mens 9% mener det er svært aktuelt. Det er særlig de over 67 år som vurderer det som uaktuelt å flytte til Lademoen, mens de yngre og aleneboende er mer positive. Det at mange svarer at de ikke ønsker å flytte til Lademoen kan ha sammenheng med at de ikke ønsker å flytte fra der de allerede bor. Resultat fra dette spørsmålet er derfor noe uklart i forhold til bakgrunn for svaret.

4.2 Bomiljø og trygghet

Oppfatninger av hvorvidt Lademoen er et sted hvor det er attraktivt å bo, trygt å ferdes, godt oppvekstmiljø og om det er gode uteområder er noe respondentene har blitt spurt om i omdømmeundersøkelsen.

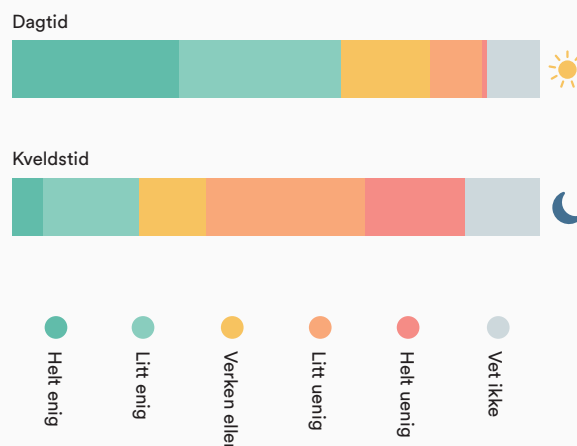
En relativt stor andel ser seg uenig i påstanden om bydelen er et **attraktivt sted å bo**. 1 av 4 er helt uenig i at det er attraktivt å bo her, og nesten like mange er litt uenig. Det er også en fjerdedel som sier det verken/eller er attraktivt, mens 22% er litt eller helt enig i at Lademoen er attraktiv å bo i. Yrkesaktive gir uttrykk for at området er mindre attraktivt, mens studentene er mer positive. Svarene her skiller seg relativt mye fra det innbyggerne på Lademoen selv svarer på samme påstand, der 63% er helt eller delvis enig i at det er attraktivt å bo der.

Det er tydelig at mange mener det er **trygt på Lademoen på dagtid**. Nærmere to av tre respondenter er helt eller litt enig i at det er trygt å ferdes ute på Lademoen på dagtid (figur 16). Bare 1% er helt uenige og 10% er litt uenige. Studentene har i større grad svart at det er trygt enn andre. **På kveldstid** derimot danner svarene et annet bilde av hvor trygt det oppleves å ferdes ute i området (figur 16). Nærmere halvparten er uenig i at det er trygt på kveldstid, der 30% er litt uenig og 19% er helt uenig. Få (6%) er helt enig i at det er trygt, og 18% er litt enige i dette. Studentene og respondenter med høy utdanning opplever det tryggere enn andre grupper.

Til spørsmål om det er **trygt for barn å ferdes** ute på Lademoen, svarer halvparten av respondentene at de er uenige i at det er trygt å ferdes ute for barn på Lademoen, der 31% er litt uenig og 20% er helt uenig. Bare 3% sier seg helt enige i at det er trygt og 13% at de er litt enige. Når det gjelder barn og unges liv på Lademoen svarer en god del av respondentene at de er uenige i at det er et **godt oppvekstmiljø** der. Halvparten er litt eller helt uenige i at det er et godt oppvekstmiljø, mens bare 13% er helt og litt enige. 16% synes det er verken/eller et godt oppvekstmiljø, mens resterende 22% vet ikke.

I mediebildet er Lademoen i senere tid presentert flere ganger som et bomiljø preget av kriminalitet og utrygghet. Utklippene under viser noen eksempler på overskrifter som omhandler utrygghet i området.

På Lademoen er det trygt å ferdes..

Figur 16: Trondheims befolkning sin oppfatning av hvor trygt det er å ferdes på Lademoen på dagtid og på kveldstid.

- Nok er nok. Vi kan ikke ha det sånn

Det er under to år siden beboere i bydelen i Trondheim mottok sjokknyheten om drap. Nå har det skjedd igjen.

Adresseavisen 19.mai 2021

- Barnefamilie føler seg utrygg – vil flytte vekk frå bydel i Trondheim

Foreldrepåret spør seg om det er riktig å la ungene vekse opp på Lademoen. Kommunen ynskjer no å selje fleire bustadar, for å betre det belasta bumiljøet.

NRK 21.juni 2021

- Fire personer pågrepet etter skyting i Trondheim

En mann ligger på St. Olavs hospital, etter at han ble skutt utendørs på Lademoen i Trondheim natt til torsdag. Flere personer er pågrepet.

NRK 30. september 2021

Til spørsmål om uterom og bomiljø på Lademoen er det noe blandede svar i omdømmeundersøkelsen. Flere mener det er mye støy i bydelen. Noen innbyggere på Lademoen forteller at det er en del støy særlig på grunn av festing, gods- og passasjertog som jevnlig passerer gjennom bydelen og annen trafikk. Når det gjelder luftkvalitet, svarer 43% at luftkvaliteten i området er dårlig, mens nærmere halvparten gir uttrykk for at de ikke vet eller de svarer verken eller.

En del respondenter i omdømmeundersøkelsen mener at det er mange fine bygninger på Lademoen. 28% er litt enige i dette og 13% er helt enige. Det er likevel en del som er litt uenig (21%) eller helt uenig (15%). Respondenter i aldersgruppen 20-29 år og blant de som bor alene, er mindre enig i at det er fine bygninger i området.

Bydelen er under utvikling og bomiljøet er i endring. Forskjellige synspunkter på hvordan Lademoen bør utvikles i årene fremover preger også mediebildet. Utklippene viser kun noen av overskriftene til artikler fra det siste året. Fellesnevneren for mye av det som blir skrevet om området, er at det må skapes et godt bomiljø her som inkluderer alle.

Kritisk til uttalelse om ny bydel: – Vi er veldig forundret

Trondheim SV vil gjøre Nyhavna til en bydel uten klimagassutslipp og som utjevner sosiale forskjeller gjennom en tredje boligsektor. Nå reagerer de på en høringsuttalelse fra Nyhavna Utvikling AS

Adresseavisen 21.mars 2022

- Trondheim har et boligproblem - heldigvis finnes det løsninger

Vi risikerer at pengesterke bor i egne bydeler i Trondheim.

Adresseavisen 29.mai 2022

- Vil ha billige boliger på Nyhavna: - Vi kan ikke sitte å vente på at det blir like ille som i Oslo

Varaordfører Mona Berger (SV) mener Trondheim kommune bør inn på utleiemarkedet

Adresseavisen 1. mai 2022

4.3 Aktiviteter og møteplasser

I omdømmeundersøkelsen ble befolkningen spurt om hvor attraktivt det er å være på Lademoen på **fritiden**. Det er det delte meninger om. Svarene fordeler seg jevnt fra svarkategoriene helt uenig til litt enig, mens bare 7% er helt enig. Man kan se at de yngste (20-29 år) er mest positive, men disse er likevel kun gjennomsnittlig middels enige.

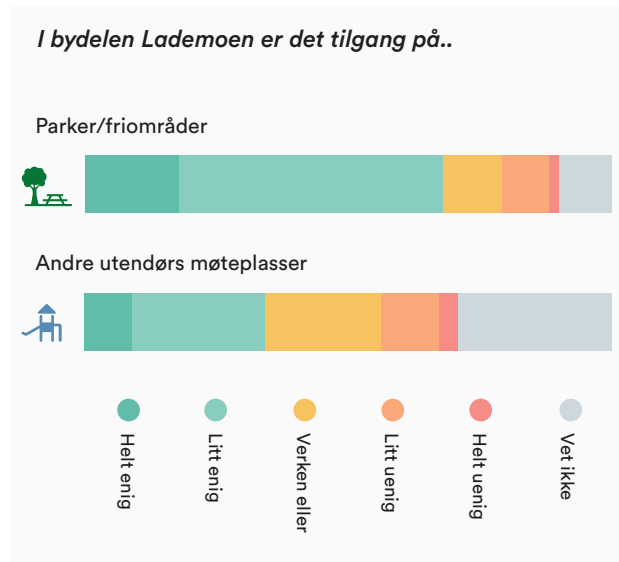
Det er også blandede svar på om det er **attraktive butikker og serveringssteder** på Lademoen. Det er få (6%) som er helt enige i at det er attraktive butikker og serveringssteder der, mens en fjerdedel er litt enige og 16% svarer verken eller. Til sammen 35% er litt eller helt uenig i at det er attraktive butikker og serveringssteder. Her finner en ingen forskjeller på for eksempel kjønn og alder. Innbyggere på Lademoen har selv gitt tilbakemeldinger særlig i den digitale innbyggerundersøkelsen ønske om flere serveringssteder og butikker i området.

På spørsmål om **kulturtilbudet** på Lademoen er variert svarer nærmere halvparten av respondentene enten vet ikke (25%) eller verken eller (23%), mens vel en fjerdedel er litt enige i at det er et variert tilbud. 9% er helt enige i at det er et variert kulturtilbud, mens de resterende 15% svarer at de er litt eller helt uenige i dette. Sett i sammenheng med innbyggernes egen opplevelse av kulturtilbudet på Lademoen, er nærmere halvparten i den digitale innbyggerundersøkelsen i ulik grad enig i at det er et kulturtilbud de benytter seg av.

Mange svarer at det er **tilgang på parker og friområder** på Lademoen. Halvparten er litt enige og 18% er helt enige. Bare 2% er helt uenig og 9% litt uenig (figur 17). Studenter er i større grad enig i at det er tilgang på parker og friområder. Aldersgruppen mellom 50-67 år er mindre enige. Dette er et nokså likt bilde som innbyggerne på Lademoen selv gir, selv om det er flere blant dem som har svart at de er helt enige.

Nærmere en tredjedel av utvalget sier at de ikke vet om det er tilgang på **andre utendørs møteplasser** (figur 17). Det er flest som svarer at de er litt enige (25%) eller at det er verken eller (22%) når det gjelder tilgang på andre utendørs møteplasser. 15% er litt eller helt uenige, mens 9% derimot er helt enige at det er tilgang på andre utendørs møteplasser. Igjen skiller studentene seg ut som mer enige i at det er slik tilgang enn yrkesaktive og pensjonister eller andre med trygdeytelse. Innbyggere på Lademoen har selv etterspurt flere møteplasser, både ute og inne, mens de er fornøyde med at der er flere parker en kan bruke.

Nærmere en tredjedel av befolkningen utenfor Lademoen svarer vet ikke på påstanden om det er muligheter for **fritidsaktiviteter** der. Sammenlagt sier også en tredjedel seg litt enig (24%) eller helt enig (9%) i at det er muligheter for fritidsaktiviteter. Bare 13% sier seg uenige i at det er muligheter for fritidsaktiviteter. Respondenter mellom 20-29 år og studenter er mest enig i påstanden, mens de over 67 år er minst enig i påstanden.

Figur 17: Trondheim befolkning sin oppfatning av tilgang på grøntområder og utendørs møteplasser på Lademoen.

4.4 Transport og bevegelse

Lademoen er et område preget av trafikk og gjennomfart av alle trafikantgrupper. Blant befolkningen utenfor Lademoen svarer mange at de er enige i at det er mye **trafikk i området**, mens kun 3% er helt uenig og 9% er litt uenig. Hele 62% er tilsammen litt (35%) eller helt (27%) enig i at det er mye trafikk.

På spørsmål om det er tilrettelagt for **gående og syklende**, er svarene tydelig positive (figur 18). Tilsammen 60% av respondentene er litt eller helt enige i at det er tilrettelagt for gående og syklende, mens bare 6% er litt eller helt uenig i denne påstanden. Særlig studentene er mer enige i at det er tilrettelagt, mens pensjonister eller andre med trygdeytelse er mindre enige.

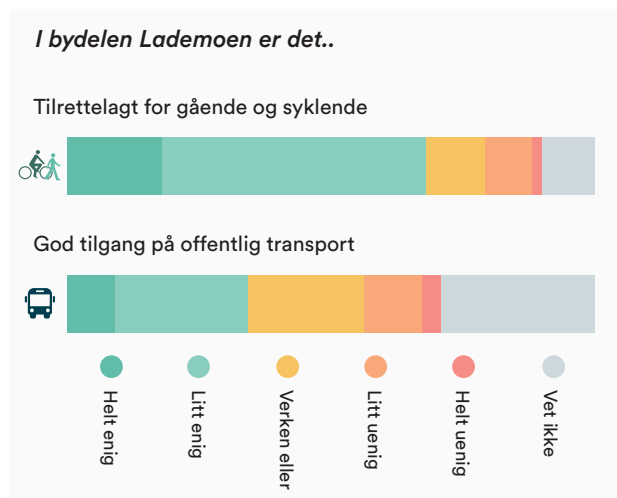
Nærmere halvparten er helt enig i at det er god tilgang på **offentlig transport**, mens en fjerdedel er litt enige (figur 18). Svært få (3%) er uenige i påstanden. Den yngste aldersgruppen på 20-29 år er mest enig i at det er god tilgang på kollektivtransport, i tillegg til de som bor alene.

Sammenlignet med det innbyggerne på Lademoen selv mener, har en et likt bilde når det kommer til transport og bevegelse. De er også enige i at det er tilrettelagt for gående og syklende, at det er god tilgang på kollektivtransport, og at der er en del trafikk i området.

4.5 Oppsummering

Omdømmet til Lademoen er varierende ut i fra hvem man spør, og viser at det er både positive og negative bilder av stedet. Svarene som gis i en slik omdømmeundersøkelse vil være påvirket av mange faktorer, blant annet hvor godt man kjenner til området. Det kan i stor grad være basert på stereotyper og forestillinger enkeltpersoner har.

De fleste svarer at de kjenner Lademoen middels godt, og at de har et middels godt inntrykk av området i sin helhet. Kun en femtedel mener det er attraktivt å bo på Lademoen, nærmere halvparten at det ikke er attraktivt, mens studentene er mest positive i sine svar på spørsmålet.

Figur 18: Befolkningen i Trondheim sin oppfatning av tilrettelegging for gående og syklende, samt kollektivtilbud i bydelen.

Flesteparten mener det er uaktuelt å flytte til Lademoen, men årsaken til at de ikke ønsker å bo på Lademoen er ukjent. Det kan tolkes som uaktuelt av flere grunner, som at de ikke ønsker å flytte dit dersom de skulle flytte, eller at det er uaktuelt å flytte fra stedet eller boligen de bor per i dag og av den grunn uaktuelt. Det oppfattes som trygt å oppholde seg på Lademoen på dagtid, men utrygt om kvelden. Dette samsvarer med det bildet innbyggerne på Lademoen selv gir uttrykk for. Halvparten av de som svarte på omdømmeundersøkelsen mener det er utrygt for barn å ferdes i området, og at det ikke er et godt oppvekstmiljø.

Mange er enige i at det er tilgang på parker og friområder på Lademoen. Undersøkelsen viser at det er en variasjon i svarene på om det er attraktivt å tilbringe fritid i området og opplevelsen av tilgjengelighet til andre utendørs møteplasser. Den yngste gruppen i undersøkelsen er mest positive i sine svar på dette, samt på spørsmålet om tilrettelegging for gående og syklende og tilgang på offentlig transport.

Omdømmet til Lademoen er dårligere enn slik innbyggerne selv oppfatter sin bydel. Medieoppslagene rundt kriminalitet ved Lademoen kan ha bidratt til å skape et bilde av en utrygg bydel. Samtidig er det flere faktorer det er enighet om, blant annet at det er god tilgang på friområder og kollektivtransport, og at det er tilrettelagt for gående og syklende.

Foto: Trondheim kommune

5 Avslutning

Det viktigste formålet med innbyggerundersøkelsen har vært å få økt innsikt i innbyggerne på Lademoen sine opplevde kvaliteter og hindringer ved et godt hverdagsliv i bydelen. De undersøkelser og kartlegginger som er foretatt av bydelen, dens struktur og identitet, ulike interesser og bruken av stedet, gir oss et grunnlag for å forstå kvaliteter og utfordringer i bydelen, hva som skal til for å styrke det å ville bo og leve her videre.

Innbyggernes beskrivelser av behov og ønsker, deres erfaringer, meninger og tanker viser et mangfold og en bredde i viktige innspill til utvikling av stedet. Disse kan gi et godt grunnlag for å ivareta den sosiokulturelle dimensjonen i beslutninger om utvikling og fysisk planlegging av området, og styrke sosial bæreevne slik at bydelens rom fungerer likeverdig for alle.

De ulike delområdene som utgjør Lademoen levekårssone består av ulike type bygninger og utomhusområder for forskjellige funksjoner og bruk. Områdene nord for jernbanelinjen, som Nyhavna og Reina er store områder med næring og industri, og i tillegg boligområdet Svartlamon. Buran, Lademoen, Rosendal og Voldsminde er derimot utpregete boligområder, med noe næring. Dette betyr stor variasjon både i stedsbruk, oppfatning av stedet, interesser og krav knyttet til stedet.

Erfaringen med kombinert informasjonsmøte og arbeidsverksted kan tas med videre i medvirkningsprosessen. Ved å gjennomføre ulike aktiviteter, i kommunikasjonen med og for innbyggerne og andre interessenter i arbeidsverksteder o.l, vil en kunne oppnå likeverdighet og opparbeide felles forståelse og kunnskap (Star and Griesemer, 1989). Innbyggere vil og kunne få eierskap til prosessen. Det kan gi motiverte ambassadører for områdesatsingen og grupper av innbyggere som tar ansvar for delområder og prosjekter.

Å bo betyr å respektere omgivelsene, og bli «venner med omgivelsene», sier arkitekturprofessor Christian Norberg-Schulz (1992), og peker på at vennskap har med kvaliteter å gjøre.

5.1 Stedsbruk

Et sted blir levende gjennom at folk bruker det, bor og jobber der, handler, oppholder seg, reiser til og gjennom, setter seg ned eller møter andre mennesker der. Bruken av offentlige rom regnes som ett av de viktigste suksesskriteriene for god byplanlegging. Stedsbruk ble i denne sosiokulturelle stedsanalysen kartlagt ved hjelp av flere metoder, deriblant kartlegging under verksted, spørreundersøkelser og intervjuer. I dette kapittelet drøftes funn fra undersøkelsen ut fra typer bruk og behov knyttet til disse, og eventuelle barrierer for bruk.

Aktiv og passiv stedsbruk.

Stedsbruk kan være både aktiv og passiv, hvor den aktive kan handle om engasjement i frivillighet og foreninger og å benytte seg av lekeplasser, idrettsplasser og kulturtilbud. Passiv stedsbruk kan dreie seg om å være tilskuer og tilstede i byrommet uten å samhandle i særlig grad med andre. Dette kan også gi en følelse av tilhørighet, det å ha tilgang til fellesskapet og mulighet til å delta. Både grupper og enkeltpersoner kan ønske å bruke stedet uten å være aktivt deltakende. Det gjelder alle innbyggere som potensielt kan oppleve utenforskap og ensomhet, og kan være alt fra studenter, pensjonister og aleneboere til innbyggere med innvandrerbakgrunn og småbarnsforeldre. Et sunt byliv kan fungere som en ressurs for folkehelsen i bydelen, særlig psykisk helse. På Lademoen er det flere steder som kan legge til rette for både aktiv og passiv stedsbruk, blant annet bydelshuset, det nye bydelsbiblioteket, Buranbanen, Lamoparken og Strandveiparken (Ruud m.fl., 2013).

Stedsbruk gjennom døgnet.

Bydelen skal oppleves trygg gjennom hele døgnet. Det må legges til rette for at ulike gruppers behov for ro til ulike tider av døgnet blir hensyntatt. Samtidig er det viktig at bydelen kan brukes på kveldstid uten at dette fører til konflikt. Dette gjelder blant annet tilbud til ungdom, som har dårlige erfaringer fra basketbanen i Strandveiparken. Puber og utesteder kan bli belastende for beboere kveld og natt, samtidig som det er et ønske om flere møteplasser.

Stedsbruk innenfor stor og liten radius.

Bruken av lokale tilbud og radius for bruken av tilbud er relevant i forhold til ulike grupper innbyggere: om man i stor grad bruker det lokale tilbudet eller tilbud over hele byen. De som bruker kun de lokale tilbudene vil kunne ha sterkere behov for at lokaltilbudet er egnet. Særlig for pensjonister og barnefamilier er det viktig med turmuligheter, inkluderende arenaer og møteplasser på tvers av

grupper, og synlige aktiviteter i bydelen. Pensjonister er også gruppen som i størst grad benytter seg av helsetjenester i bydelen. Barrierer for bruk for disse gruppene kan være utrygghet, dårlig tilrettelegging og tilgjengelighet. Nærhet til tilbud har mindre betydning for studenter, som i større grad tar hele byen i bruk, og også har egne steder hvor de typisk samles. For studenter vil det heller være en styrke at man opplever liv i gata og at folk bruker nærmiljøet, enn at de har tilbudet lokalt. Det kan gi dem en opplevelse av tilhørighet å dempe ensomhet og utenforskap.

Kort og lang botid.

Det er en del forskjeller og fellestrekk i stedsbruk mellom de som har bodd lenge i bydelen og de som kun har bodd der i kort tid. De som har bodd i bydelen i ni år eller mer bruker i stor grad lokale kulturtilbud og helsetjenester, mens de som har bodd i bydelen i inntil 3 år i liten grad bruker disse. Idrettstilbud er det få som kjenner til eller bruker uavhengig av botid i bydelen. Mens parker og friområder er det mange, uavhengig av botid, som mener det er god tilgang på.

Fastboende og besøkende.

Innbyggere fra utenfor bydelen bruker området i stor grad til gjennomgangstrafikk: kollektivt, bil, sykkel, fotgjenger. Denne gruppen har behov for trygge og lesbare trafikale forhold, og trygghet på kveldstid. En del oppsøker også kulturtilbud og parker. Barrierer for bruk kan knyttes til mangel på kjennskap til bydelen, og negative stedsbilder fremstilt blant annet i media. Usikkerhet knyttet til om man kan føle seg trygg i bydelen kan hindre enkelte fra å bruke tilbudene der.

5.2 Stedsinteresser

Interessen for et sted kan være ganske forskjellig om du er beboer, en som jobber i området, er besøkende, lokalt næringsdrivende, grunneier, eiendomsutvikler, medieaktør, lokalpolitiker, planmyndighet, representant for offentlige myndigheter og tjenesteytere, eller fritids- og kulturoperatør. I denne undersøkelsen er det innbyggernes interesser som er undersøkt, og stedsinteresser i denne sammenhengen er de som er uttrykt av innbyggerne på Lademoen.

Det er mulig å få en bolig til rimelig pris på Lademoen. Noen har sterk tilknytning til stedet fordi de har vokst opp her. Bydelen er sentrumsnær, den har kulturtilbud, oppleves urban og er et område med mangfold av innbyggere. Det er godt kollektivtilbud, korte avstander til parker og grøntareal.

Konflikter kan lett oppstå i motsetninger knyttet til blant annet eksisterende bruk og framtidsbilder, til bevaring og endringer. Ett eksempel er eiendomsutviklere og næringslivsaktører sine interesser for en utviklingsretning for området som kan være ganske annerledes enn for mange lokale innbyggere. Eiendomsutviklere sine stedsinteresser for Lademoen er ikke undersøkt. Men ifølge avisartikler de senere år, er det ikke lenge siden det var rift om å få kjøpe en større tomt på Reina (Nerlamon), primært til boligbygging.

De kvalitative og ikke-målbare egenskaper som innbyggerne gir uttrykk for, er viktige, og de angår alle som vil bo og leve i området. Ikke minst må de forstås av de som bygger nytt og de som transformerer til ombruk og gjenbruk i bydelene. Interessen hos en del av innbyggerne på Lademoen for bevaring av arbeiderboliger og arbeiderstrøket kan stå i kontrast til

eiendomsaktører som kan ha større interesse for å bygge nye boligblokker med høy utnyttelse, med det resultat at steds karakteren endres. Mens nybygg med boliger og næringslokaler, eller transformasjon av eksisterende bygg, kan bidra til å utvikle en bydel i positiv retning når det gjøres med et helhetlig grep og stedet tilføres kvaliteter. Bekymringen for innbyggere på Lademoen er at utvikling av nye boliger i bydelen vil kunne bety leiligheter i et annet prissegment enn ellers i området og forringelse av byrommene. Videre er enkelte bekymret for at dette kan medføre en fortrengning av eksisterende beboere.

Markedskrefter har innvirket på byplanleggingen siden 1980-tallet, og sentrumsnære bydeler som Lademoen er svært attraktive. Bydelen Svartlamon er det området som utmerker seg med en svært tydelig stedsinteresse i en ganske annen retning. Det byøkologiske prosjektet Svartlamon får utmerkelse og positiv oppmerksomhet for sosial og klimamessig bærekraft, og sin økonomiske bærekraft gjennom forvaltningen.

5.3 Stedsbilder og identitet

Stedsbilder handler om hvilke forestillinger eller bilder, som eksisterer for å beskrive stedet. Vår og andres oppfatning av stedet vi bor i, er avgjørende for vår identitet og følelse av enten tilhørighet eller utenforskap.

Mange av stedene nevnt som viktige for stedsbruk er også sentrale i det som kan kalles Lademoen sin stedsidentitet. Innbyggerne opplever de nevnte stedene som viktige og de verdsetter dem.

Bydelen kjennetegnes av industrihistorie og arbeiderklassestrøk.

Arkitekturen viser dette. Bebyggelse med antikvarisk verdi. Eldre fabrikklokaler finnes fortsatt. Bygårder fra etterkrigstiden. Trebebyggelse. Bringer stolthetsfølelse. Bebyggelsen og historien er med på å gi Lademoen en klar bydelskarakter.

En bydel med mangfold.

Det er et mangfold av mennesker innenfor bydelen, men det er likevel et ønske om sterkere fellesskap mellom de ulike gruppene. Svartlamon har satt Lademoen på kartet som et sted med mangfold, alternative boformer og livsstiler. Det er flere kunstnerfellesskap og kreative initiativ.

Ungdomskultur.

Lademoen har vært utgangspunkt for flere initiativer for ungdomskultur, som Trikkestallen skatepark, Buranhus, AKKS, Svartlamon og UFFA. Ungdomshuset UFFA har siden 80-tallet vært sentral aktør på Lademoen, og har vært med å definere ungdomskulturen i området og Trondheim forøvrig.

En bydel i endring.

Lademoen er identifisert som en bydel med levekårsutfordringer samtidig som aktører innen eiendomsutvikling har interesse av tomteareal for utbyggingsprosjekter i bydelen. Innbyggere opplever at det foregår mye endring i nærliggende områder og deler av bydelen hvor det tidligere har vært industri og næring. Enkelte er bekymret for utviklingen knyttet blant annet til fremtidig befolkningssammensetning og mangelen på gode byrom i de nylig utbygde områdene.

Utrygghet.

Innbyggere beskriver utrygghet i nærmiljøet. Omtale i media påvirker omdømmeundersøkelser og kan også prege identiteten til innbyggerne i bydelen. Gjennom å spørre innbyggere som bor utenfor Lademoen om hva de forbinder med området, får man et inntrykk av hvordan identiteten ser ut utenfra. Som en så i omdømmeundersøkelsen forbinder mange Lademoen med narkotika og kriminalitet.

5.4 Veien videre

Den sosiokulturelle stedsanalysen skal brukes som en del av kunnskapsgrunnlaget for Trondheim kommune sitt videre arbeid med La' mosatsinga. Følgende punkter kan gi en retning for veien videre med utgangspunkt i innbyggers perspektiver og ståsted:

Skjerme mot belastninger

Trafikkstøy, feststøy og utrygghet er belastninger innbyggerne på Lademoen lever med i dag, og som påvirker livskvaliteten negativt for mange. Miljøgateprosjektet i Innherredsveien oppleves som en stor forbedring av bydelen, og det er forventninger til ferdigstillelsen av dette. Gjennomtrekk av studenter, feststøy og deres og utleieres manglende hensyn til nærmiljøet påvirker andre innbyggere negativt og gjør det mindre attraktivt for barnefamilier å etablere seg på Lademoen. Flere innbyggere ønsker også at kommunen ser på sin praksis omkring kommunale utleieboliger i området, da den oppleves av en del innbyggere som belastende for nærmiljøet. En økning i kriminalitet, rusavhengige og omsetning av narkotika gjør bydelen mer utrygg. Et tema for videre arbeid i bydelen må være hva som kan gjøres for å skjerme bydelens innbyggere mest mulig mot de belastningene de beskriver.

Bygge ned barrierer

Lademoen er til en viss grad en fragmentert bydel på grunn av alle innfartsårene til byen som skjærer gjennom. Beboerne uttrykker et ønske om å binde bydelen bedre sammen på tvers av barrierene som veier og jernbane utgjør, blant annet ved å bedre trafiksikkerheten ved over- og underganger. Enkelte underganger og andre områder innenfor bydelen fungerer også som barrierer ved at det oppleves utrygt å ferdes der på kveldstid grunnet dårlig belysning og kriminalitet. Et annet aspekt ved å bygge ned barrierer er å gjøre bydelens tilbud og møteplasser mer synlige og tilgjengelige for ulike grupper, og slik motarbeide utenforskap. Likeverdige tilgang på tilbud bør være en ambisjon for å bidra til lav terskel for deltakelse og tilhørighet i nærmiljøet.

Gode uteområder

I et område med trangboddhet er det ekstra viktig at uteområdene er gode og tilgjengelige. Det er behov for rolige, grønne omgivelser med gode solforhold, hvor beboere kan tilbringe tid alene eller ha mulighet til å møte andre. Fellesområder får større betydning når hver enkelt har begrenset boareal til seg selv, og et rikt byliv kan også fungere som et tiltak mot utenforskap. Bygninger med antikvarisk verdi er identitetsskapende og gir bydelen en tidsdybde som utgjør en stor ressurs både for lokale innbyggere og besøkende.

Styrke forbindelser

Nærheten til større rekreasjonsområder som Ladestien og havnepromenaden kan synliggjøres bedre for å bli et bidrag til folkehelsen for beboere i området. Mange bruker allerede Ladestien, men bedre tilrettelegging kan gjøre tilbudet mer tilgjengelig for flere grupper. Potensialet som ligger i grøntområder er stort for Lademoen, både med tanke på turmuligheter langs fjorden og Nidelva, parker for å samles, og mindre lommer for lek og avslapping. Ulike byrom og nabolagstilbud bør synliggjøres og bindes bedre sammen. Det er også viktig å legge til rette for en trygg skolevei for alle barn i området.

Inkluderende møteplasser

Ved utforming av møteplasser bør ulike gruppers interesser tas hensyn til slik at de oppleves inkluderende og oppmuntrer til deltakelse, enten det er som aktivt deltakende eller tilskuer. Tilgjengelighet og synlighet er viktig, og en forståelse for at byrom ikke kun utformes til spesifikke formål og grupper, men kan brukes på ulike måter. Det blir nødvendig å identifisere interessekonflikter og potensial for sambruk. Sambruk kan styrke opplevelsen av trygghet og tilhørighet. Flere gode møteplasser kan også bidra til et bedre omdømme for bydelen.

Bevare og styrke fellesskapet

Typisk for beboerne på Lademoen er at de uttrykker en opplevelse av fellesskap, og toleranse for at enkeltpersoner og grupper kan ha ulike utfordringer. Fellesskapet og deltakelsen i nærmiljøet kan styrkes gjennom felles prosjekter som er til nytte for bydelen, som tilrettelegging av uteområder, møteplasser og aktivitetstilbud. Det finnes allerede flere gode erfaringer av slike prosjekter på Lademoen, og her kan ulike grupper av innbyggere lære av hverandre og jobbe sammen. Svartlamon boligstiftelse og mange av innbyggerne i dette området har opparbeidet god erfaring med å jobbe for fellesskapet (Hammer, m.fl, 2019) være engasjert i bydelen sin og delta i demokratiske prosesser, og høster anerkjennelse for sitt byøkologiske prosjekt. Alle innbyggere på Lademoen som vil bli påvirket av en områdesatsing bør gis mulighet til deltakelse, og motiveres til å påvirke stedsbilder og identifisere utfordringer og muligheter for veien videre. Det vil bidra til å bevisstgjøre innbyggerne på hvordan de kan delta og avklare forventninger til prosessen.

6 Referanser:

Gehl, J. (1980). *Livet mellom husene: udeaktiviteter og udemiljøer*. København: Arkitektens Forlag.

Guttu, J. (2003). "Den gode boligen" Fagfolks oppfatninger av boligkvalitet gjennom 50 år. PhD-avhandling, Oslo: AHO.

Hammer, M.E.S, Henriksen, I.M, Tjora, A. (2019). *Bydelsfelleskap som boligsosialt grep: med Svartlamon som case*. Sosiologisk Poliklinikk Rapport 19-4.

HUNT Forskningsssenter (2021). *Helseundersøkelsen i HUNT4 rapporter*. Hentet fra: <https://www.ntnu.no/hunt/rapporter>.

Mathur, V. N., Price, A. D. F., Austin, S., & Moobela, C. (2007). Defining, identifying and mapping stakeholders in the assessment of urban sustainability. IN: Horner, M.... et al. Paper presented at the Proceedings: SUE-MoT Conference 2007: International Conference on Whole Life Sustainability and its Assessment, Glasgow, Scotland, 27th–29th June.

Norberg-Schulz, C. (1992). *Mellom jord og himmel*. Oslo: Pax Forlag.

Ruud, M. E., Brattbakk, I., Røe, P. G., Vestby, G. M., & Bettum, L. C. (red). (2007). *Sosiokulturelle stedsanalyser: Veileder*. Oslo: Akershus fylkeskommune.

Star, S.L. and Griesemer, J.R. (1989): "Institutional Ecology, Translations, and Coherence: Amateurs and Professionals in Berkeley's Museum of Vertebrate Zoology, 1907-1939," *Social Studies of Science*, 19, 387-420.

Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder I praksis*. 3. Utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Trondheim kommune (2021). *Levekår- og folkehelse rapport 2021*. Hentet fra: <https://sites.google.com/trondheim.kommune.no/levekår-og-folkehelse/innledning?authuser=0>.

Øverland, P. (2006). *Historieglimt fra Lade og Lademoen: Første samling*. Trondheim: Lademoen kirkes småskrifter 6.

Foto: Alle bilder er tatt av Trondheim kommune dersom ikke annet er nevnt ved bildet

Oppdragsleder: Kari Hovin Kjølle
Henning Larsen Architects AS
Avdeling Trondheim
09.09.2022

Samarbeid mellom:
Henning Larsen Architects AS,
NTNU Samfunnsforskning,
Sentio Research

Design: Henning Larsen Architects AS

Forside: Sosiokulturell stedsanalyse av Lademoen

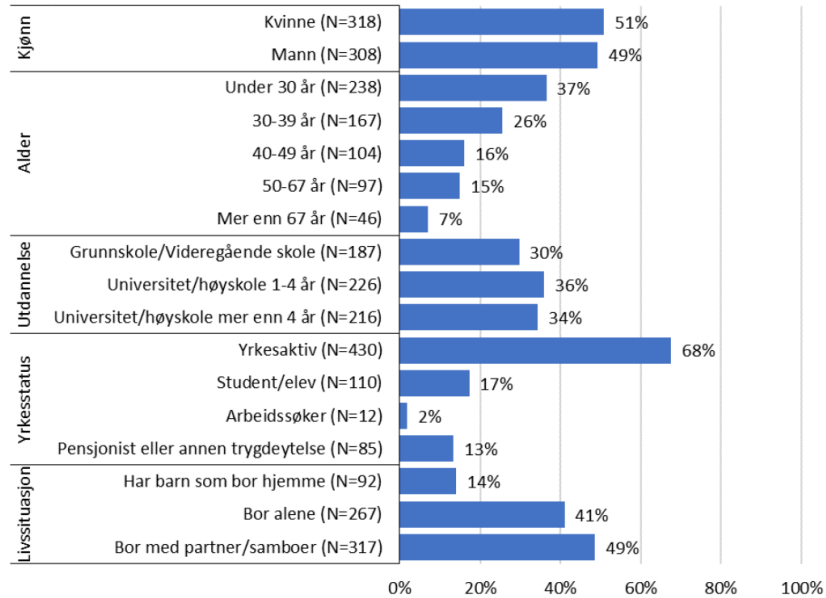

7 Vedlegg

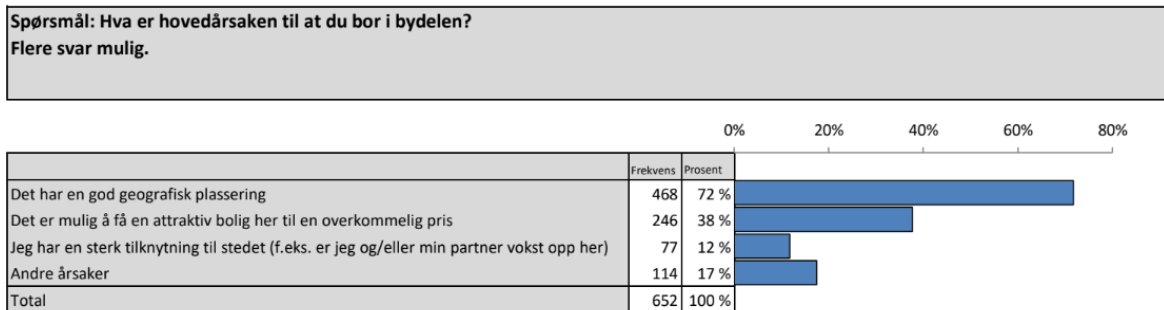
Vedlegg

Vedlegg 1: Digital innbyggerundersøkelse utført av Sentio Research

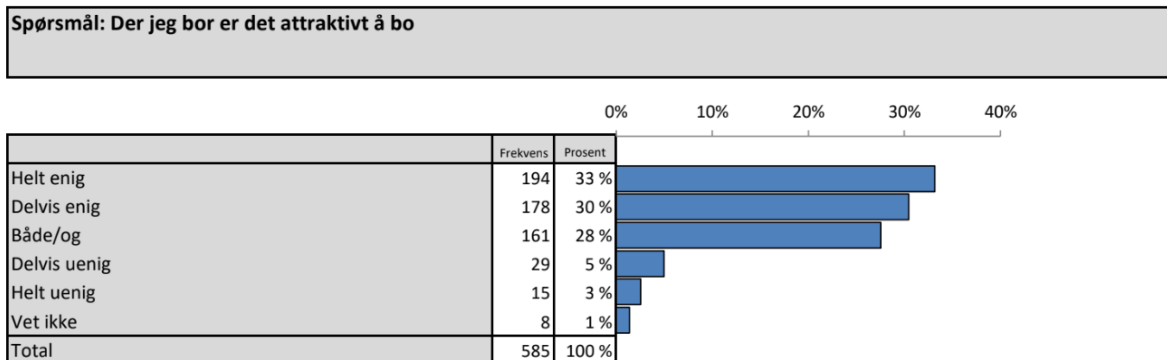
Figur 1.1 Fordeling, utvalg. Digital innbyggerundersøkelse.

Figur 1.2:

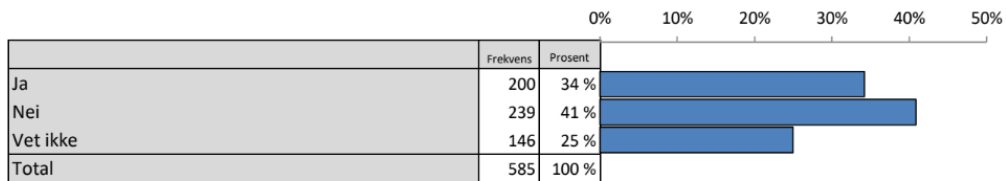

Figur 1.3:

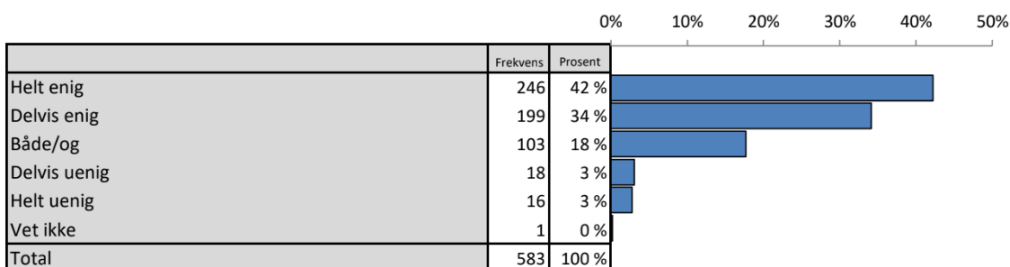
Figur 1.4:

Spørsmål: Ser du for deg å bo der du bor nå de neste 10 årene?

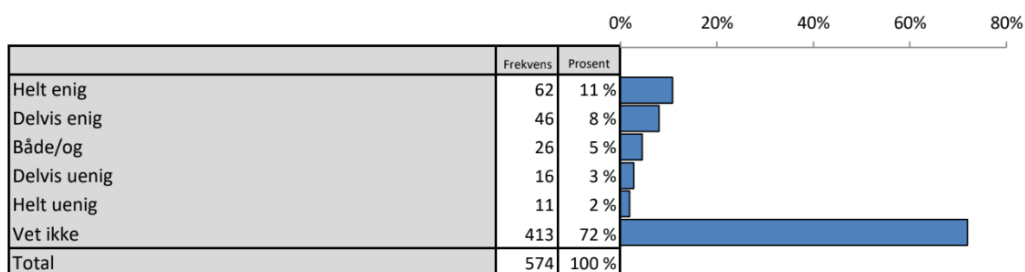
Figur 1.5:

Spørsmål: Der jeg bor er det tilgang på friområder og parker

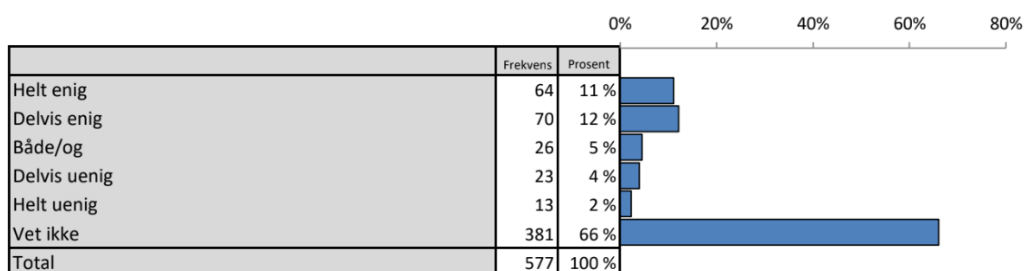
Figur 1.6:

Spørsmål: Der jeg bor er det et godt barnehage tilbud

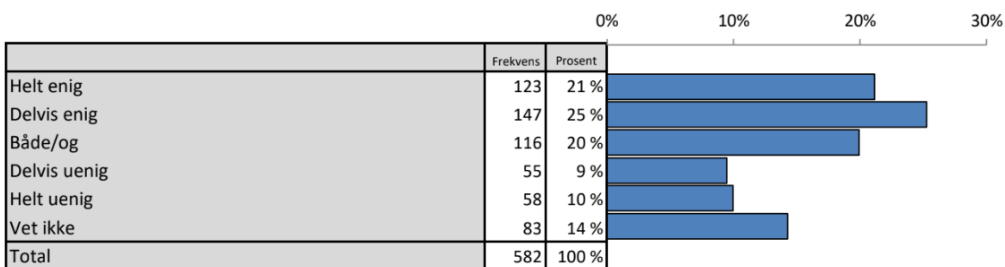
Figur 1.7:

Spørsmål: Der jeg bor er det et godt skoletilbud

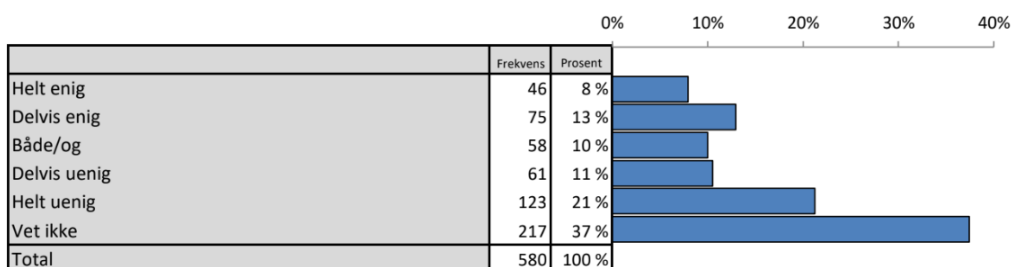
Figur 1.8:

Spørsmål: Der jeg bor er det et kulturtilbud jeg benytter meg av

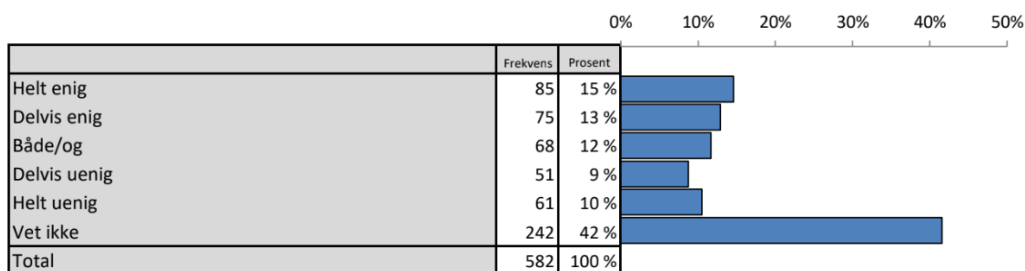
Figur 1.9:

Spørsmål: Der jeg bor er det et idrettstilbud jeg benytter meg av

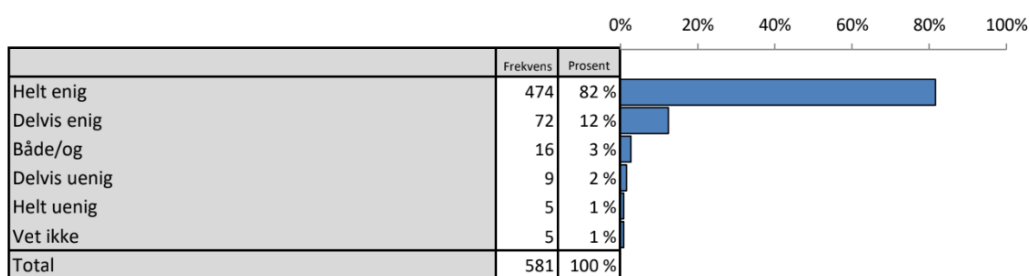
Figur 1.10:

Spørsmål: Der jeg bor er det tilgjengelige helsetjenester jeg benytter meg av

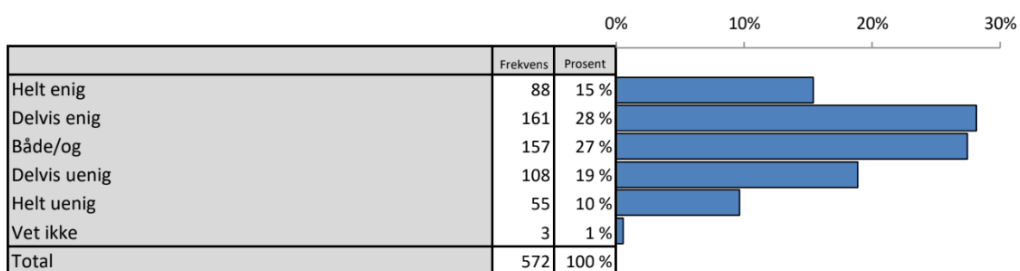
Tabell 1.11:

Spørsmål: Der jeg bor er det et godt kollektivtilbud

Figur 1.12:

Spørsmål: Der jeg bor er det trygt å ferdes

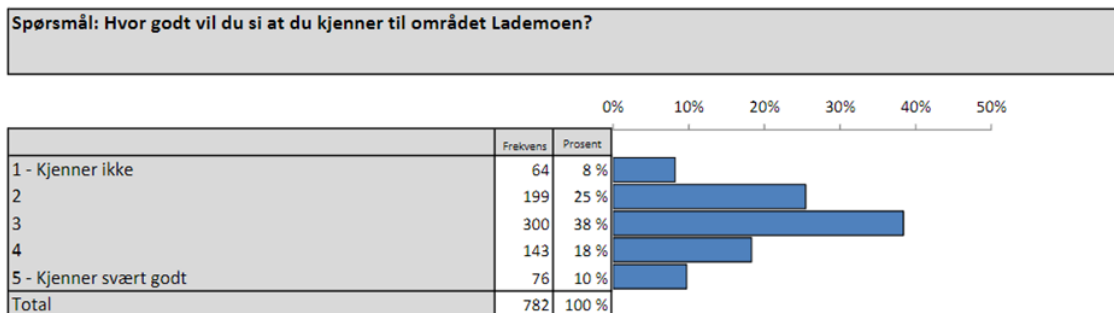

XXX

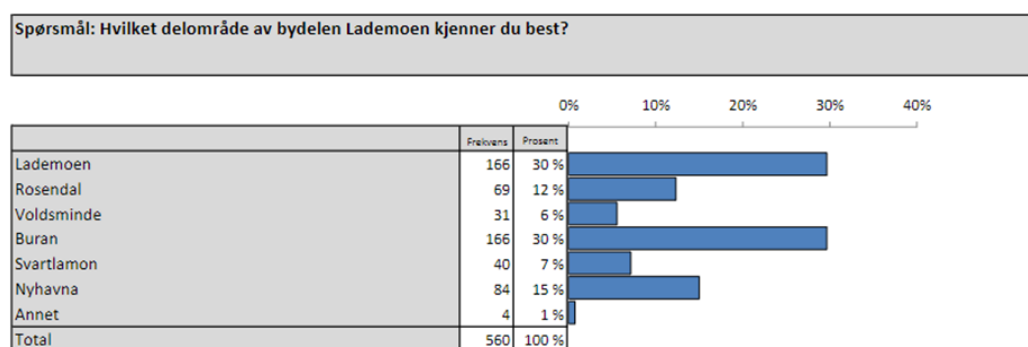
Hva savner du i området?	Frekvens
Bakeri/Café/Restaurant/Pub	63
Park/benker/grøntområder/trær/lekeplasser	47
Flere butikker/næringsvirksomhet	24
Ingenting	18
Finere fasade / bebyggelse	11
Tryggere miljø	9
Toalett i lamoparken	8
Parkeringsplasser	7
Mindre trafikk	6
Bibliotek	6
Basketballbane	5
Trikk	5
Bydelsboliti	5
Miljøgate	4
Hundepark	4
Tuftepark / utendørs treningsfasilitet.	4
Bedre sykkelvei	2

Vedlegg 2: Digital omdømmeundersøkelser utført av Sentio Research

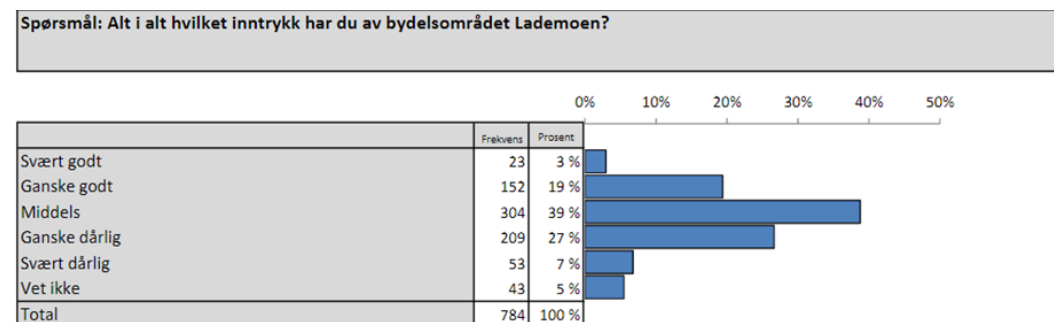
Figur 2.1: Hvor godt vil du si at du kjenner til området Lademoen?

Figur 2.2: Hvilket delområde av bydelen Lademoen kjenner du best?

Figur 2.3: Alt i alt hvilket inntrykk har du av bydelsområdet Lademoen?

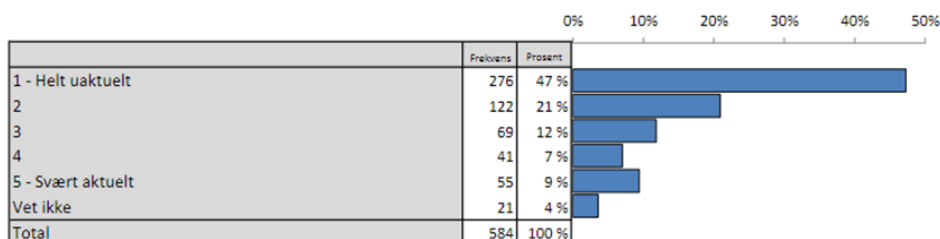
Figur 2.0: Hva forbinder du med Lademoen? (åpent svar)

Hva forbinder du med Lademoen?

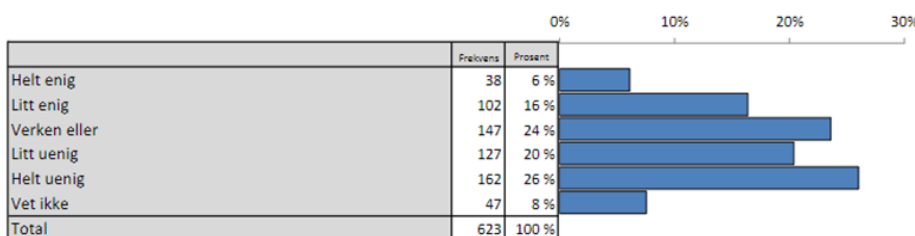
Figur 2.4: Hvis du skulle bo i en annen del av Trondheim, hvor aktuelt ville det være for deg å flytte til bydelen Lademoen?

Spørsmål: Hvis du skulle bo i en annen del av Trondheim, hvor aktuelt ville det være for deg å flytte til bydelen Lademoen?

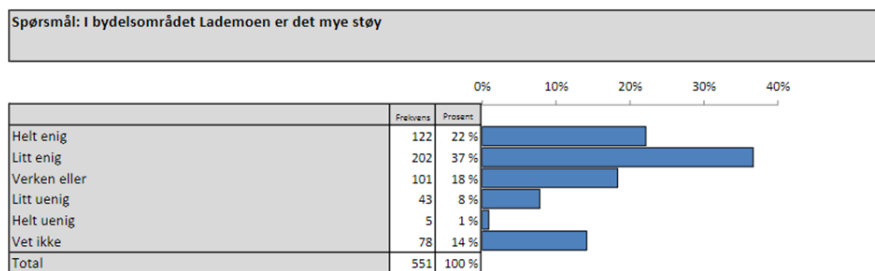

Figur 2.5: I bydelsområdet Lademoen er det attraktivt å bo

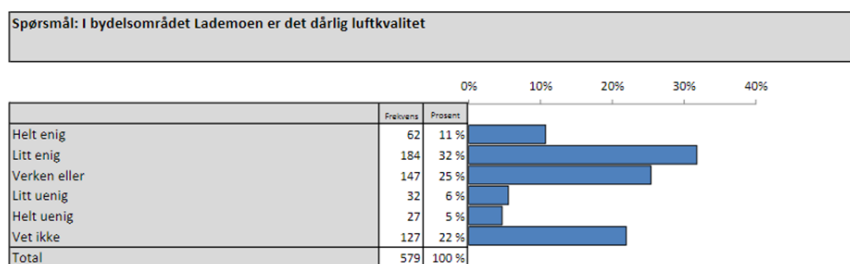
Spørsmål: I bydelsområdet Lademoen er det attraktivt å bo

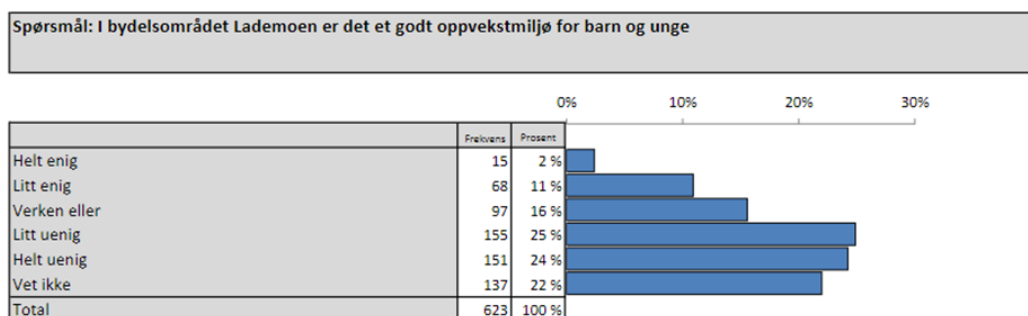
Figur 2.7: I bydelsområdet Lademoen er det mye støy

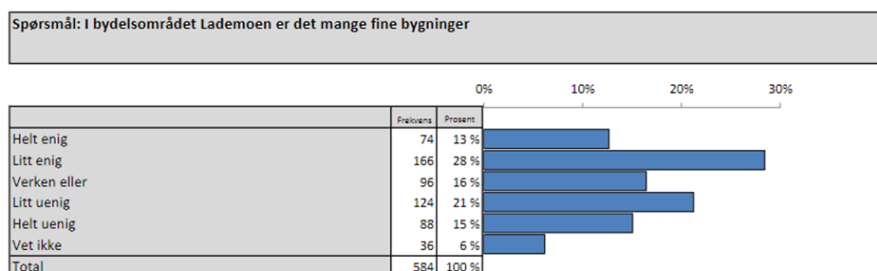
Figur 2.7: I bydelsområdet Lademoen er det dårlig luftkvalitet

Figur 2.8: I bydelsområdet Lademoen er det et godt oppvekstmiljø for barn og unge

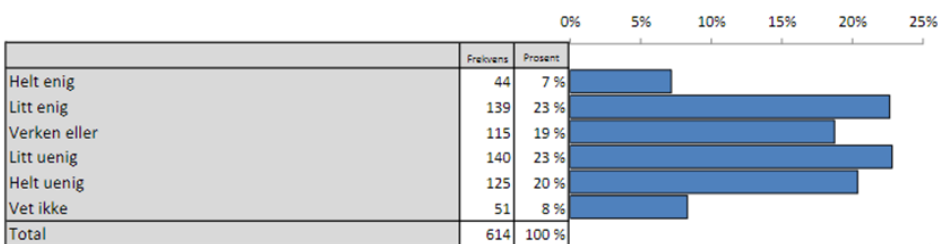
Figur 2.9: I bydelsområdet Lademoen er det mange fine bygninger

Figur 2.10: I bydelsområdet Lademoen er det attraktivt å tilbringe fritid

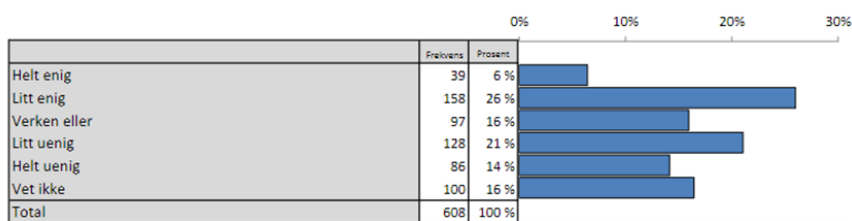

Spørsmål: I bydelsområdet Lademoen er det attraktivt å tilbringe fritid

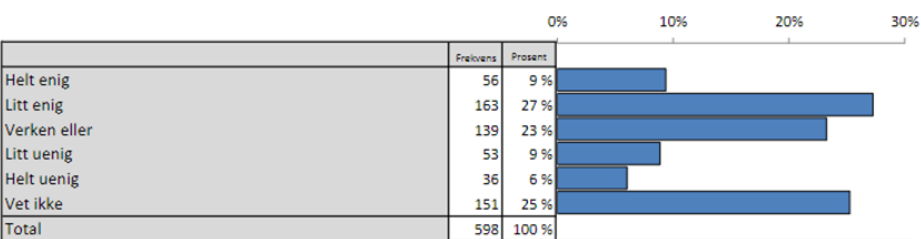
Figur 2.11: I bydelsområdet Lademoen er det attraktive butikker og serveringssteder

Spørsmål: I bydelsområdet Lademoen er det attraktive butikker og serveringssteder

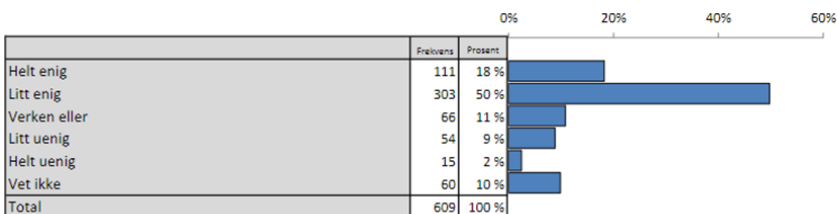
Figur 2.12: I bydelsområdet Lademoen er det et variert kulturtilbud

Spørsmål: I bydelsområdet Lademoen er det et variert kulturtilbud

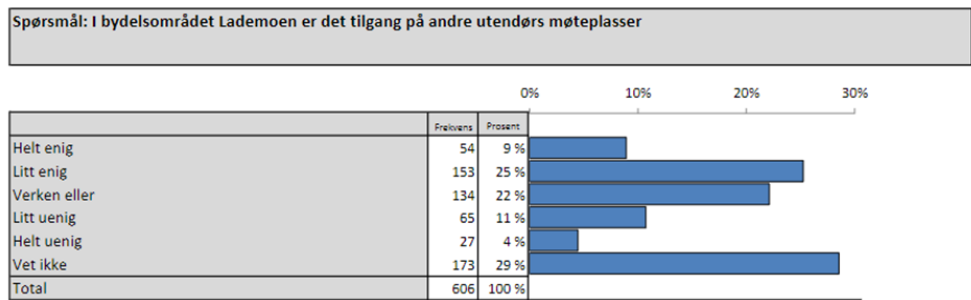

Figur 2.13: I bydelsområdet Lademoen er det tilgang på parker/friområder

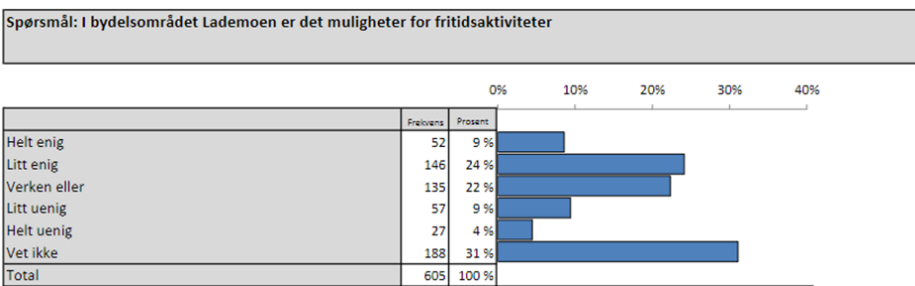
Spørsmål: I bydelsområdet Lademoen er det tilgang på parker/friområder

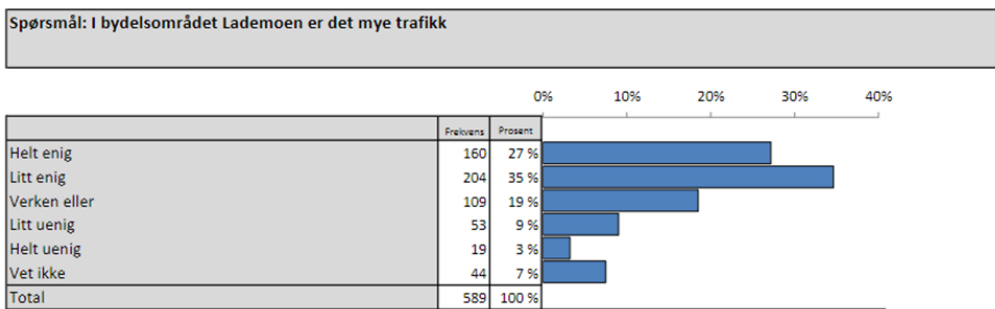
Figur 2.14: I bydelsområdet Lademoen er det tilgang på andre utendørs møteplasser

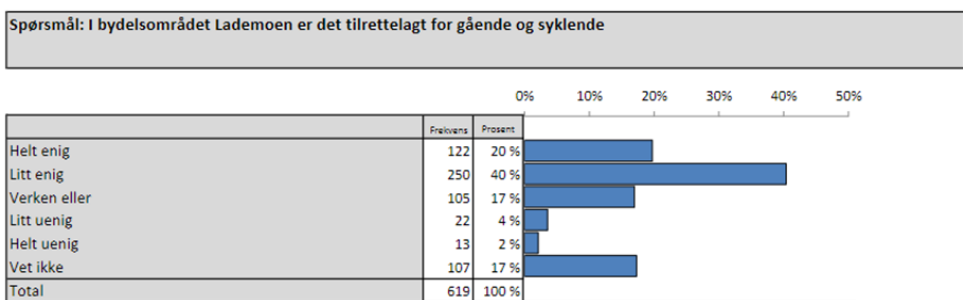
Figur 2.15: I bydelsområdet Lademoen er det muligheter for fritidsaktiviteter

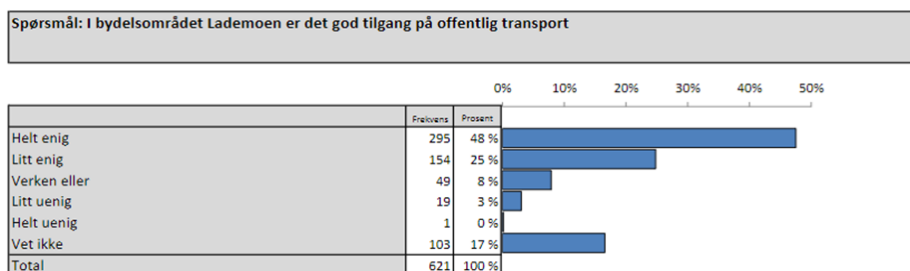
Figur 2.16: I bydelsområdet Lademoen er det mye trafikk

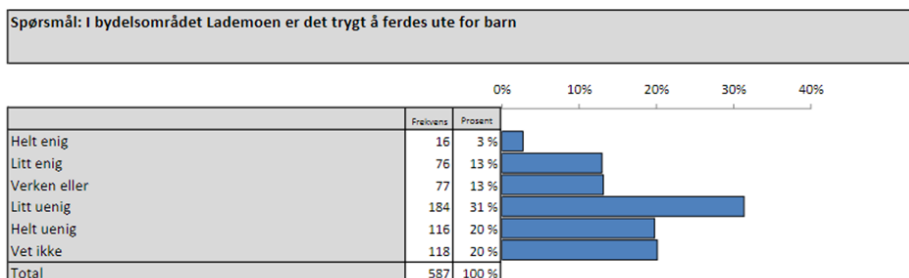
Figur 2.17: I bydelsområdet Lademoen er det tilrettelagt for gående og syklende

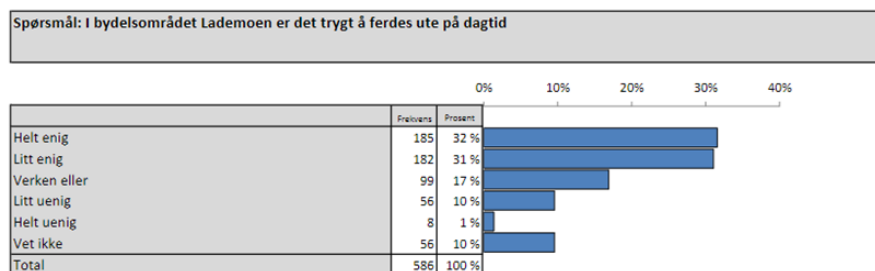
Figur 2.18: I bydelsområdet Lademoen er det god tilgang på offentlig transport

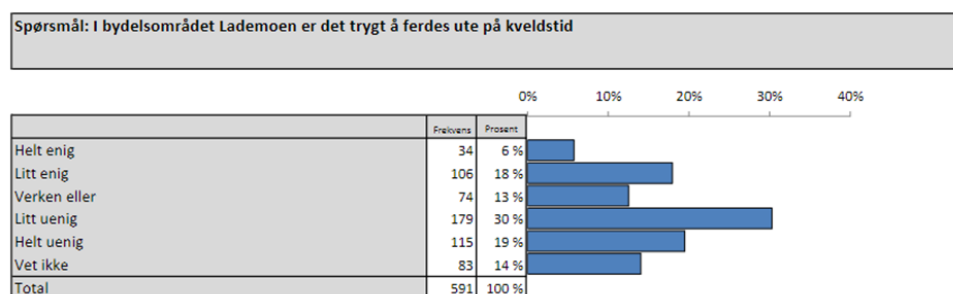
Figur 2.19: I bydelsområdet Lademoen er det trygt å ferdes ute for barn

Figur 2.20: I bydelsområdet Lademoen er det trygt å ferdes ute på dagtid

Figur 2.21: I bydelsområdet Lademoen er det trygt å ferdes ute på kveldstid

Oppsummering av omdømmeundersøkelsen

Oppsummert kan man ut fra resultatene se at omdømme til Lademoen varierer. En god del av de som svarte kjente området middels godt, og har et middels godt inntrykk av området i sin helhet. Fra resultatene ser man at det er en større andel som mener at det ikke er, eller verken/eller er attraktivt å bo på Lademoen. Som for de fleste av påstandene, er det studentene som er mest positive i sitt svar på om det er attraktivt å bo her. Videre mener flesteparten i utvalget at det er uaktuelt (47% helt uaktuelt og 21% uaktuelt) å flytte til Lademoen.

Man ser at en god del mener det er trygt å ferdes på dagtid på Lademoen, bare 11% er uenige i påstanden, men på kveldstid oppleves Lademoen mindre trygt. Da viser resultatene at halvparten mener det er utrygt å ferdes. Mer enn halvparten svarer også at det er utrygt å ferdes for barn ute i området, og like mange svarer at det ikke er et godt oppvekstmiljø for barn og unge på Lademoen.

Når det kommer til spørsmålet om det er attraktivt å tilbringe fritid i området, viser undersøkelsen at det er godt fordelt om respondentene er enige eller uenige. Den yngste gruppen i undersøkelsen er mest enig i denne påstanden. Når det kommer til om det er attraktive butikker og serveringssteder, er det også en fordeling på hele svarskalaen, fra helt enig til helt uenig. En er noe mer enig i påstanden om at det er et variert kulturtilbud på Lademoen, og bare 15% er uenig. Likevel ser en at en fjerdedel sier «vet ikke», noe som kan gi en pekepinn på at kanskje innbyggere utenfor området ikke vet om kulturtilbudene som finnes på Lademoen.

Mange av respondentene er også enige i at det er tilgang på parker og friområder, og når det kommer til andre utendørs møteplasser er det ut fra svarene middels eller litt tilgjengelig. Angående tilrettelegging for gående og syklende og tilgang på offentlig transport, har respondentene et svært positivt bilde av Lademoen, der størsteparten er enig i at disse fremgangsmåtene er det tilrettelagt for. Angående trafikk, støy og luftkvalitet har respondentene et noe negativt bilde. De svarer at det er mye trafikk og støy, og litt mer moderat svarer flesteparten at en er litt enig i at det er dårlig luftkvalitet.

Vedlegg 3: Tabeller fra Levekårsrapporten Trondheim 2021

Tabell 3.1: Innvandrergupper på Lademoen i 2001, 2009 og 2018 og i Trondheim (2018). Prosent.

Innvandrergupper	Lademoen			Trondheim
	2001	2009	2018	2018
Innvandrere fra Østeuropeiske EU-land	0,4	1,5	2,5	2,7
Innvandrere fra Asia, Afrika mv.	8,3	11,9	15,5	9,3
Personer uten innvandrerbakgrunn	89,1	83,3	77,7	84,9
Innvandrere fra alle grupper	10,9	16,7	22,3	15,1

Tabell 3.2: Husholdningstyper på Lademoen årene 2001, 2009 og 2018, og i Trondheim (2018). Prosent

Husholdningstype	Lademoen			Trondheim
	2001	2009	2018	2018
Aleneboende (18-34 år)	34,2	41,7	30,3	20,8
Aleneboende (35-66 år)	22,0	23,0	22,4	14,4
Aleneboende (67 år +)	11,3	7,1	5,6	8,3
Enslige forsørgere	5,9	4,5	2,4	3,4
Par (18-34 år)	7,9	8,0	16,3	8,2
Par (35-66 år)	4,6	4,1	5,6	8,0
Par (67 år +)	2,1	1,3	1,5	7,2
Par med barn	6,0	6,3	6,7	18,1
Andre husstander	5,8	4,3	9,3	11,6

Tabell 3.3: Type bolig og boligstørrelses på Lademoen i 2013 og 2019 og i Trondheim (2019). Prosent

Boligtype og boligstørrelse	Lademoen		Trondheim
	2013	2019	2019
Småhus	15,6	15,8	52,9
Blokk	84,4	84,2	47,1
Små boliger (1-2 roms)	64,8	64,2	32,2

Mellomstore boliger (3-4 roms)	32,5	33,3	45,8
Store boliger (5 roms +)	2,7	2,6	22,0

Tabell 3.4: Trangboddhet på Lademoen og Trondheim (2018). Prosent

Trangbodde	Lademoen		Trondheim	
	2018		2018	
Husholdninger uten barn som bor trangt	6,4		9,9	
Husholdninger med barn (0-17 år) som bor trangt	51,7		17,4	
Barn (0-17 år) som bor trangt	60,4		21,5	

Tabell 3.5: Flyttemønster for Lademoen i 2001, 2009 og 2018 og for Trondheim (2018). Prosent

Flyttemønster	Lademoen			Trondheim
	2001	2009	2018	2018
Flytting inn i levekårssonen	25,2	26,2	26,0	15,3
Flytting ut av levekårssonen	24,9	26,4	26,1	14,5
Flytting internt i levekårssonen	3,5	3,2	4,5	2,1

Tabell 3.6: Selvrapportert trygghet og trivsel på Lademoen og Trondheim (2019). Prosent

Trygghet og trivsel	Lademoen		Trondheim	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
Føler i stor grad trygghet i sitt nærmiljø	70,8	76,2	85,6	88,4
Trives i stor grad i nærmiljøet sitt	62,4	57,1	72,4	69,6

Tabell 3.7: Utvalgt kriminalstatistikk for Lademoen og Trondheim (2017-2019). Prosent, antall satt i parentes

Kriminalitet	Lademoen	Trondheim
	2017-2019	2017-2019
Volds- og trusselutøvere etter bosted, unntatt familievold (andel pr. 1000 innbyggere)	14,1	6,0
Voldskriminalitet etter gjerningssted	(144)	-
Totalkriminalitet (antall hendelser) etter gjerningssted med gjerningsperson under 20 år. (2017-2019)	(52)	-

